

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Darko Skok

Mentor: izred. prof. dr. Ljubica Jelušič

**MOTIVIRANOST NABORNIKOV ZA SLUŽENJE
VOJAŠKEGA ROKA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2003

Zahvala

Posebna zahvala gre v prvi vrsti mentorici izr. prof. dr. Ljubici Jelušič za njeno vsestransko pomoč, nepogrešljive napotke, potrpežljivost, razumevanje in vzpodbude pri izdelavi diplomskega dela.

Iskrena hvala staršem, ženi ter hčerki, ki so me vsa leta študija podpirali, vsem sorodnikom, prijateljem, študijskim kolegom, sodelavcem in vsem, ki so mi stali ob strani, verjeli vame in me vzpodbujali. Profesorjem za nova znanja in gospodični Barbari Plešivčnik za lektoriranje diplomskega dela.

»Hvala!«

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Spodaj podpisani Darko Skok, rojen 09.07.1963, na Ptuju, sem avtor diplomskega dela z naslovom »Motiviranost nabornikov za služenje vojaškega roka«.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo diplomsko delo izključno rezultat lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev/avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oziroma citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev/avtoric navedena v seznamu virov, ki so sestavni del predloženega dela, in zapisana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to jasno zapisal tudi v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del bodisi v obliki citata, bodisi v obliki skoraj doslednega parafraziranja, bodisi v grafični obliki, s katerimi so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah, Ur.l. RS št. 21/95), prekršek pa bo obravnavan tudi na Fakulteti za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede.

Podpis avtorja:

Ljubljana, 13.11.2003

K A Z A L O

1. UVOD	6
2. METODOLOGIJA	8
2.1. Opredelitev predmeta proučevanja	8
2.2. Cilj proučevanja	9
2.3. Hipoteze.....	9
2.4. Metode	10
2.5. Temeljni pojmi.....	11
Motivacija.....	11
Nabor, novačenje	11
Vojaška obveznost.....	12
Vojaški obveznik in vojak	12
Vojska.....	13
3. TEORIJE MOTIVACIJE	13
3.1. Psihoanalitična teorija.....	14
3.2. Humanistična teorija.....	15
3.3. Personološki pristop	16
3.4. Faktorsko analitična teorija	17
3.4.1. Primernost faktorsko – analitične teorije za vojaške namene	19
4. MOTIVACIJSKI MEHANIZMI.....	23
4.1. Ideologija.....	23
4.2. Zgodovina.....	26
5. MOTIVACIJA IN NAČINI MOTIVIRANJA V SLOVENSKI VOJSKI.....	28
5.1. Organizacijska umestitev motiviranja v slovenskih oboroženih silah	28
5.2. Motiviranje v Slovenski vojski	29
5.3. Obvezništvo in vpliv na motivacijo za služenje vojaškega roka	33
6. SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA V REPUBLIKI SLOVENIJI	34
6.1. Normativnopravna in politična izhodišča	34
6.2. Vojaška evidenca	38
6.3. Nabor	40

6.4. Služenje vojaškega roka.....	43
6.5. Ugovor vesti vojaški dolžnosti	47
6.6. Dolžnost služiti v rezervni sestavi.....	48
6.7. Opustitev izvajanja določenih sestavin vojaške dolžnosti v miru ter njihova ponovna uvedba	48
6.8. Spremembe sistema popolnjevanja Slovenske vojske	50
6.9. Vpliv sprememb sistema popolnjevanja SV na motivacijo nabornikov	52
7. EMPIRIČNE UGOTOVITVE O MOTIVIRANOSTI ZA SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA V SLOVENSKI VOJSKI	54
7.1. Splošni podatki o anketi.....	54
7.2. Analiza odgovorov na anketna vprašanja	55
8. ZAKLJUČEK.....	73
8.1. Verifikacija hipotez	73
8.2. Sklep	76
9. LITERATURA	78
10. PRILOGE	80

1. UVOD

O odnosu slovenske mladine do služenja vojaškega roka nimamo veliko podatkov razen statistike o ugovorih vesti in civilnem služenju vojaškega roka, ter raziskavi »Slovenska mladina in vojaški poklic«, ki jo je po naročilu Ministrstva za obrambo RS izvedel Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družbene vede na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani v letu 2000, vsebinsko in metodološko pa so projekt zasnovali in izpeljali prof. dr. Anton Grizold, prof. dr. Anton Bebler, izr. prof. dr. Ljubica Jelušič, asist. dr. Igor Kotnik – Dvojmoč, asist. mag. Vinko Vegič in asist. mag. Maja Garb. Raziskava je proučila subjektivne in objektivne dejavnike, ki mlade vzpodbujajo za sodelovanje ali jih odvrtaajo od sodelovanja s Slovensko vojsko.

Dokaj skope podatke imamo tudi o odnosu do vojske in vojaščine v zgodovini našega naroda. Po večinskem prepričanju naj bi Slovenci bili dokaj slabi vojaki in naj bi vojaščino odklanjali. Toda zgodovina govori drugače. Slovenski vojaki so se v avstrijski vojski izkazali kot hrabri bojavniki še posebej v polkih, v katerih so predstavljali večino, saj so bili le-ti sestavljeni po krajevni pripadnosti. Niso pa veljali za pokorne vojake. Sodelovali so tudi v treh vojaških uporih leta 1918. Slovenski fantje so se izkazali kot prostovoljci za obrambo severne meje, v partizanskih enotah, v domobranstvu in kot teritorialci in policisti v desetdnevni vojni. Pripadnikom majhnega in pogosto ogroženega ljudstva oz. naroda je bolj »ležalo« brambovstvo in puntarstvo, kot vloga vojakov v regularnih armadah.

Od leta 1991 so slovenski fantje služili vojaški rok v slovenski vojski, ki je v primerjavi s prejšnjimi armadami zelo demokratična. Toda že kmalu po osamosvojitvi smo z izenačenjem trajanja oporečniškega in rednega služenja vojaškega roka pričeli zniževati ugled tako naborništva kot obliki popolnjevanja Slovenske vojske kot tudi sami vojski, ki ni vedela, kako naj se organizira, da bi lahko ohranila vsaj še del avtoritete, ki jo je imela med osamosvojitveno vojno, saj so jo v tistem času pretresale predvsem afere in menjave ministrov za obrambo (Škrjanec, 2003: 4).

Število vlog za civilno služenje je strmo naraščalo že od leta 1995, kar gre pripisati sprejetju zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti in sprejete uredbe iz leta 1996. Tako je bilo leta 1991 oddanih 240 vlog za ugovor vesti, leta 2000

pa že 2687. Zraven tega pa se je večalo število nabornikov, ki so bili nesposobni za vojaško službo. V letu 1999 je bilo na naboru 17855 nabornikov, od tega jih je bilo začasno nesposobnih, ali nesposobnih za služenje vojaškega roka kar, 51 % ali 9129 mladeničev (Pečjak, 2000: 6-9).

Po podatkih Ministrstva za notranje zadeve RS in Ministrstva za obrambo RS so bili podatki o sprejemu vlog za priznanje pravice do ugovora naslednji:

Tabela 1.1: Podatki o številu vlog za civilno služenje vojaškega roka in številu napotitev:

<i>Leto</i>	<i>Število vlog</i>	<i>Število napotnih</i>
91	240	0
92	135	7
93	105	61
94	226	55
95	264	81
96	259	178
97	1038	265
98	1937	712
99	2504	1020
2000	2687	1400 (načrtovano)

(Vir: Pečjak, 2000: 7)

Leta 2000 je bilo v Sloveniji določenih 114 organizacij, v katerih so lahko državljani opravljali nadomestno civilno službo.

Sodobne učinkovite armade zahtevajo navidezno brezpogojno poslušnost. To pa sicer racionalno razmišljajočo osebnost spremeni v instrument nasilja za doseganje ciljev drugih. Ponavadi se v ta namen izkorišča mladino, ki v vojski dobi občutek zrelosti in odraslosti. Tam namreč vrednote, katerih se morajo držati skozi obdobje odraščanja, izgubijo svoj pomen. V miru se mladino pritegne z odlikovanji, paradami, častjo, pohvalami, s tem pa se pri njih dviguje stopnja patriotizma in želja po žrtvovanju za druge (Holmes, 1989:49). Služenje vojaškega roka vedno zajame populacijo na prehodu iz mladostnika v odraslega, kar zahteva precej globlje znanje o načinih in metodah dela pri vojaškem usposabljanju. Adolescent želi videti smiselnost znanja, ki se od njega zahteva.

Motivacijo za vojaško urjenje lahko razdelimo na tisto, ki se izvaja izven organizacije, in tisto, ki se izvaja znotraj organizacije. Pri prvi se skuša vojsko prikazati kot nekaj izredno privlačnega, zanimivega in dinamičnega, skratka kaže se najboljše plati poklica. Pri notranji oziroma interni motivaciji pa gre za pripravljanje vojaka na njegovo specifično delo – obrambo države, ureditve in materialnih sredstev s pomočjo nasilja.

Podobno kot pri nas se s pomanjkanjem rekrutov srečujejo tudi v drugih zahodno-evropskih državah in državah severne Amerike. Enake težave imajo tudi pri zagotavljanju poklicnih vojakov za popolnitev svojih enot. Problem poskušajo rešiti tudi s pomočjo zvezdnikov iz filmskega in televizijskega sveta, nastopajoče v vlogah, ki propagirajo vojaški poklic.

2. METODOLOGIJA

2.1. Opredelitev predmeta proučevanja

Predmet mojega diplomskega dela je bila motiviranost za služenje vojaškega roka nabornikov v predzadnji generaciji vojakov na služenju vojaškega roka v Slovenski vojski, v pričakovanju sprememb, ki jih je napovedala Vlada RS s predvideno ukinitvijo splošne vojaške obveznosti v letu 2004.

Osredotočil se bom na vojaško tradicijo kot pomemben dejavnik motivacije ter na vedno večji vpliv ekonomskega dejavnika, ki vpliva na odločitve mladih za poklic vojaka. V anketi sem zajel skupino vojakov na služenju vojaškega roka v Vojašnici Ptuj, generacija »Januar 2003«, ki so bili na koncu II. faze vojaškega usposabljanja in sem jo izvedel v aprilu 2003. V anketo sem zajel 138 vojakov na služenju vojaškega roka, ki so se odločili za služenje vojaškega roka z orožjem, tako da med njimi ni bilo potencialnih kandidatov za civilno služenje, nesposobnih in vseh drugih, ki so se poskušali vojaščini izogniti. Vsi vojaki so v anketi sodelovali prostovoljno in vseh 138 vojakov je v celoti odgovorilo na anketni vprašalnik. Svoje ugotovitve iz ankete z naborniki na služenju vojaškega roka bom primerjal z ugotovitvami ankete, ki jo je v svoji raziskavi o odnosu mladih do služenja vojaškega roka v Slovenski vojski opravil

mag. Valter Vrečar v letu 1998¹ (Vrečar, 2000: 39 – 61) in z lastnimi izkušnjami, ki sem jih pridobil v 12 letih dela z vojaki na služenju vojaškega roka.

2.2. Cilj proučevanja

Cilji, ki sem si jih zastavil, so sledeči :

- ugotoviti, v kolikšni meri so naborniki seznanjeni z zakonskimi predpisi, ki regulirajo področje vojaške obveznosti in iz katerih virov so pridobili največ informacij o služenju vojaškega roka;
- ugotoviti, kaj je motiviralo nabornike, da so se odločili, da bodo odslužili vojaški rok;
- ugotoviti pripravljenost nabornikov za služenje vojaškega roka na prostovoljni osnovi, služenje v pogodbeni rezervi in ali bi se zaposlili v SV kot poklicni vojaki.

2.3. Hipoteze

- I. Motiviranost slovenskih nabornikov za služenje vojaškega roka se je v obdobju od leta 1991 do 2003 vedno bolj zmanjševala.
- II. Med motivacijskimi dejavniki za služenje vojaškega roka in poklic vojaka je pomemben vpliv vojaške tradicije.
- III. Med motivacijskimi dejavniki za služenje vojaškega roka in poklic vojaka ima vedno večji vpliv ekonomski dejavnik, saj se je ob zniževanju interesa za obvezno služenje vojaškega roka, kazal precejšnji interes dela mladih za poklicno opravljanje vojaškega poklica.

---

¹ Raziskava je zajela vojake, vpoklicane na služenje vojaškega roka marca 1998, in je potekala do 30. marca do 30. septembra 1998, anketiranih je bilo 345 vojakov v petih različnih vojašnicah.

2.4. Metode

Pri izdelavi diplomske naloge o motiviranosti nabornikov za služenje vojaškega roka sem uporabil empirične in teoretične raziskovalne metode. V empirični fazi raziskave sem se srečal s posebnostjo vojske kot institucije, saj je bilo v toku načrtovanja ankete potrebno pridobiti ustrezno soglasje za anketiranje vojakov na služenju vojaškega roka².

Anketa je bila glavna empirična metoda raziskave o motiviranosti nabornikov na služenju vojaškega roka v Slovenski vojski. V anketi sem zajel skupino vojakov na služenju vojaškega roka v Vojašnici Ptuj, generacija »Januar 2003«, in sem jo izvedel v aprilu 2003, ko se je že napovedoval skorajšnji konec služenju vojaškega roka v miru.

Leta 2002 je bilo sprejetih nekaj ključnih političnih odločitev, ki so pomenile posebne okoliščine za služenje vojaškega roka. Parlament je sprejel spremembe in dopolnitve zakona o vojaški dolžnosti, ki so stopile v veljavo 11.10.2002, pomenile pa so suspenz služenja vojaškega roka junija 2004. To je bilo jasno sporočilo vojaškim obveznikom, ki so čakali na vpoklic, da bodo verjetno morali med zadnje generacije mladih, ki bodo še poznale in na svoji koži izkusile vojaški rok. Ker nihče noče biti zadnji v instituciji, ki je očitno izgubila ves družbeni pomen, je na nek način bankrotirala, je bilo možno pričakovati, da se bodo poskušali na več načinov izogniti vojaški službi. Prav zato so bili vojaki iz generacije »Januar 2003« toliko bolj zanimivi za raziskovanje. Čeprav so vedeli za nove zakonske odločbe, se vojaškemu roku niso izognili. Za zgodovino vojaškega roka v Sloveniji je zanimivo izvedeti, zakaj so prišli, oziroma kaj jih je najbolj motiviralo za služenje vojaškega roka. Ker so bili mejna generacija med enim in drugim sistemom popolnjevanja Slovenske vojske, torej med obvezniškim in poklicnim, bi bilo pri njih možno prepoznati tudi vzgibe, ki bodo prisotni tudi v prihodnje, pri mladih, ki se bodo odločali za vojaški poklic.

Z metodo sekundarne analize ankete mag. Valterja Vrečarja iz leta 1998 o odnosu mladih do služenja vojaškega roka v Slovenski vojski (Vrečar, 2000: 39 – 61) in lastnih 12-letnih izkušenj, pridobljenih pri delu z vojaki naborniki na služenju vojaškega roka, sem izvedel primerjavo in dopolnitev ugotovitev moje raziskave.

---

² Gre za soglasje Generalštaba Slovenske vojske (priloga A), ki ga je bilo potrebno pridobiti za izvedbo ankete v enoti SV št.: 11-04-3/2003-22, z dne 10.04.2003 .

Kot dopolnilno metodo pri oblikovanju nekaterih lastnih mnenj in zaključkov sem uporabil metodo pogovora z nekaterimi pripadniki stalne sestave Slovenske vojske, pogovori z vojaki naborniki na služenju vojaškega roka, starši in sorodniki vojakov na služenju vojaškega roka, ugotovitve pa sem dopolnil z lastnimi opažanji in izkušnjami, ki sem jih pridobil v procesu usposabljanja vojakov nabornikov na služenju vojaškega roka kot častnik SV v letih od 1991 do 2003.

Kot teoretične raziskovalne metode sem pri izdelavi diplomskega dela uporabil še metodo analize vsebine relevantnih pisnih virov in metodo analize strokovne literature.

2.5. Temeljni pojmi

Ob razjasnjevanju pojmovnega izhodišča se omejujem samo na ključne pojme, ki se uporabljajo v delu. Tako skušam pri vseh podati pomen ter različne poglede nanje, možnosti zamenjave ter prekrivanja pri opredeljevanju.

Motivacija

Motivacija³ (lat. movere - gibati, premakniti) je proces izzivanja oz. zbujanja človekove aktivnosti, njenega usmerjanja na določene predmete in uravnavanja, da bi se dosegli določeni cilji. Gibalne sile, ki te aktivnosti izzivajo, krepijo in usmerjajo v cilje, pa imenujemo motivi. Motivacijo delimo na notranjo (intrinzično) in zunanjo (ekstrinzično). Uporabljata se tudi izraza avtonomna oziroma primarna motivacija ter heteronomna ali sekundarna motivacija. Pri notranji motivaciji je cilj delovanja v dejavnosti sami, vir podkrepitve pa je pretežno v človeku samem in ne v drugih ljudeh. Zunanja motivacija pa zajema zunanje posledice, ki niso nujen sestavni del same dejavnosti, vir podkrepitve so predvsem drugi ljudje (Marentič Požarnik, 1988: 81).

Nabor, novačenje

Nabor (rekrutiranje) je celota ukrepov in postopkov, s katerimi odbiramo moštvo, da bi kontinuirano popolnjevali oborožene sile, ga razvrščamo po zvrsteh, rodovih, službah in specialnostih ter ga napotimo v enote in ustanove ali učne centre. Nabor je lahko obvezen, predpisan z ustreznimi zakonskimi predpisi, ali prostovoljen, ko moštvo v

---

³ Na tem mestu pojem razlagam na kratko. Več o njem najdemo v poglavju o teoriji motivacije.

oborožene sile vstopa na osnovi pogodbe za plačilo (Vojna enciklopedija, (8), 1974: 108).

Novačenje je zagotavljanje moštva za oborožene sile na prostovoljni osnovi. Novačenje je pridobivanje ljudi za službo v oboroženih silah za določen čas na osnovi materialnega, ponavadi denarnega nadomestila. Uporabljali so ga verjetno od samih začetkov popolnjevanja oboroženih sil, v večji ali manjši meri se je zadržal skozi celotno zgodovino. Popolnoma ga ni odpravilo niti uvajanje splošne vojaške obveznosti v 19. stoletju. V nekaterih državah so ta način popolnjevanja oboroženih sil ohranili tudi po 2. svetovni vojni, s tem da nekateri novačijo zgolj svoje državljane, drugi pa tudi tujce (Kotnik, Igor : 1994).

Vojaška obveznost

Vojaška obveznost je z zakonom urejena dolžnost državljanov (neprostovoljni nabor), da določen čas izvajajo določene obveznosti v oboroženih silah (izvajajo vojaško službo) in so v primeru mobilizacije, vojaških vaj in kakšne druge potrebe na razpolago za vključitev v oborožene sile.

Sestavljena je iz:

- naborne obveznosti,
- obveznosti služenja vojaškega roka in
- obveznosti služenja v rezervnih sestavih oboroženih sil.

Je eden od načinov popolnjevanja oboroženih sil z vojaki v miru in v vojni in je pomemben dejavnik, ki vpliva na bojno pripravljenost. V Sloveniji to področje ureja Zakon o vojaški dolžnosti (Zakon o vojaški dolžnosti, 2002).

Vojaški obveznik in vojak

Potrebno je opozoriti na pomembno razliko med izrazoma vojaški obveznik in vojak. Po eni strani je termin vojaški obveznik po pomenu veliko širši kot termin vojak, ali drugače povedano, ni nujno, da je vojaški obveznik tudi vojak. Vojaški obveznik je vsakdo, za katerega velja vojaška obveznost. Vojaški obvezniki so samo potencialni vojaki, zato teoretično tudi vedno velja, da je število vojakov manjše ali kvečjemu

enako številu vojaških obveznikov. Po drugi strani pa je tudi pomen izraza vojak lahko širši od pomena besedne zveze vojaški obveznik, na primer v primeru najemniškega ali poklicnega popolnjevanja oboroženih sil (Kotnik, Igor : 1994).

Vojska

Vojska se ponavadi uporablja za poimenovanje kopenskega dela oboroženih sil, pogosto pa tudi za celotne oborožene sile (Vojna enciklopedija (1), 1974: 215). V Sloveniji Zakon o obrambi določa: »Slovenska vojska so organizirane formacijske in druge kadrovske sestave, namenjene za izvajanje vojaške obrambe države, ki so pod enotnim poveljstvom, z enotnimi oznakami pripadnosti Slovenski vojski in odkrito nosijo orožje.« (Zakon o obrambi, 5. člen). Vidimo, da izključuje uporabo termina oborožene sile, saj ima npr. policija svoje oznake in svoje poveljstvo. Ob uporabi termina moramo paziti na nekaj sorodnih pojmov, ki nas lahko zavedejo pri delu. Tako so **oborožene sile** specializirana oborožena organizacija države, ki je pripravljena in organizirana za vodenje oboroženega boja. Do sredine 19. stoletja so oborožene sile ponavadi poimenovali armada. Kot imanentni del državne organizacije so oborožene sile glavni instrument za varovanje neodvisnosti in teritorialne celovitosti države, obstoječega političnega in ekonomskega sistema oziroma za izvajanje državne politike v vojni. V večini držav so sestavljene iz operativnega dela in teritorialnih sil. Ponavadi so razdeljene na tri zvrsti: kopensko vojsko, vojaško mornarico in vojaško letalstvo. Za razliko od vojaške terminologije je pojem oborožene sile v mednarodnem pravu nekoliko širši. Zajema namreč vse tri zvrsti, poleg tega pa tudi ostale oborožene formacije: policijske enote, enote teritorialne obrambe, enote tovarniške zaščite, nacionalne straže, nacionalne garde in razne prostovoljne oborožene formacije, ki imajo v skladu z notranjimi predpisi države zunanje oznake, ne glede na svojo velikost in specialnost (Vojna enciklopedija (6), 1974: 448-449).

3. TEORIJE MOTIVACIJE

Pomembno vprašanje, na katerega naj bi teorija motivacije dala odgovor, je, kakšna je narava osnovnih motivov. Gre za ločevanje in primerjavo nagonov in potreb, ki nas potiskajo, na eni ter idealov in vrednot, h katerim se usmerjamo oz. nas privlačijo, na

drugi strani. To se kaže pri načinu motiviranja za določene cilje: spodbujanje in usmerjanje. V filozofiji in psihologiji obstaja spor o tem, katera oblika motivacije je za človeka primarnejša in katera je pomembnejša. Nekateri menijo, da je možno vse oblike obnašanja tako pri živalih kot pri človeku razložiti z osnovnimi nagoni, instinkti in potrebami. Motivacijski mehanizmi spominjajo na živalske, vendar so nekateri za človeka specifični in bistveno bolj pomembni za njegovo osebnostno delovanje. Zlasti gre za duhovne motive - cilje, ideale in vrednote (Musek, 1993: 134).

Običajno na človeka deluje več motivov hkrati, in sicer vse, kar ga v danem trenutku usmerja, zanima, privlači - odbija ali opozarja. Če se želje, potrebe, vrednote, interesi in drugi motivi med seboj ujemajo, ni problemov. Če pa med njimi prihaja do nasprotovanj, se lahko zgodi, da se pojavijo ovire, notranje ali zunanje, ki onemogočijo doseg ciljev in s tem tudi motivov. V takem primeru govorimo o frustraciji. Na začetku le-ta ponavadi še poveča privlačnost cilja, čustveno angažiranje in dejavnost se stopnjujeta, kasneje pa lahko postane neprijetna, pojavita se napetost in čustveni pritisk, ki se lahko okrepi do tesnobe, razdraženosti, panike in drugih neprijetnih reakcij (Musek, 1993: 183).

Med motivi pa prihaja tudi do nasprotovanj, saj nas razne situacije postavljajo pred izbiro med dvema pozitivnima ciljema, druge med pozitivnim in negativnim ali dvema negativnima ciljema. Pri tem govorimo o konfliktih, ki so tako kot frustracije v zmerni količini celo zaželjeni, stvar pa se spremeni, če se začno kopičiti nerešeni in nerešljivi problemi, ovire in konflikti. Iz življenja samega nam lahko napravijo problem, to pa je že lahko uvod v psihične krize in resnejše motnje (Musek, 1993: 185).

Znanost je razvila štiri glavne smeri razlaganja teorije motivacije. To so psihoanalitična smer (Freud, Jung...), humanistična (Maslow), personološka (Murray) ter faktorsko analitična smer (Catell) (Lamovec, 1986).

3.1. Psihoanalitična teorija

Freud, glavni predstavnik psihoanalitične smeri, je odkril številne pojave, ki kažejo na nezavedno motivacijo (pomote pri vsakdanjem govoru, sanje, domišljije, nevroze in druge pojave). Temeljna gibalna motivacije naj bi bili instinkti, ki izvirajo iz telesnih

potreb in jih lahko uvrstimo v dve veliki skupini: instinkt življenja (Eros) in instinkt smrti (Tanatos). Oba naj bi se nenehno prepletala in povzročala neizbežen psihični konflikt. Temelj psihoanalitične teorije predstavlja pojem libida, ki naj bi usmerjal svojo energijo na določene objekte, ki ustrezajo različnim razvojnim stopnjam - brezobjektna faza, narcistična, homoerotična, heteroseksualna faza (Lamovec, 1986: 142-149).

Jung je seksualnosti pripisoval manjši pomen kot Freud, prav tako pa je poudarjal pomen nezavednih dejavnikov. Poleg individualnega nezavednega, ki je rezultat posameznikovih doživetij v otroštvu, je ločil tudi kolektivno nezavedno, ki vsebuje usedline izkušenj celotnega človeštva. Vsebina kolektivno nezavednega so arhetipi, ki naj bi odločilno usmerjali človekovo motivacijo. Za psihologijo motivacije je zlasti pomemben poudarek na težnji po individualizaciji in samopreseganju, osnovna človekova težnja naj bi bila namreč njegova želja po razvoju svoje edinstvene individualnosti (Lamovec, 1986: 149-151).

3.2. Humanistična teorija

Glavni predstavnik Maslow je kot temeljne označil tiste potrebe, katerih zadovoljitev je nujno potrebna za psihično zdravje. To naj bi bile univerzalne potrebe, na določeni razvojni stopnji prisotne pri vseh ljudeh in kulturah (Maslow, 1982: 93). Osnove za motivacijo ljudi predstavljajo fiziološke potrebe, potreba po varnosti, po pripadnosti in ljubezni, potreba po ugledu, po samopotrjevanju, znanju in razumevanju ter estetske potrebe. Vrhunec motivacije naj bi bila želja in naprežanje, da mora človek postati to, česar je zmožen - samoaktualizacija. Predpogoj pa so zadovoljene nižje potrebe (Maslow., 1982: 79-106).

Fiziološke potrebe so najmočnejše. Če so nezadovoljene, se ostale potrebe sploh ne bodo pojavile in vsa posameznikova dejavnost bo usmerjena v zadovoljitev fizioloških osnov. Potrebe po varnosti so posebej izrazite v otroštvu, pri odraslih pa jih najdemo v primerih, ko se na kakršenkoli način čutijo ogrožene. V negotovih družbenih razmerah so osebe z bolj izrazitim občutkom ogroženosti lahek plen političnih vodij. Potrebe po pripadnosti in ljubezni so v sodobni družbi razmeroma slabo zadovoljene. Ljudje se pogosto počutijo izolirane in brez občutka pripadnosti. Potrebe po ugledu vključujejo

samospoštovanje in spoštovanje s strani okolja. Zadovoljitev te potrebe povzroča občutke samozavesti, sposobnosti in koristnosti. Samouresničevanje (samoaktualizacija) se nanaša na uresničevanje človekovih potencialov, vsestranski razvoj sposobnosti - da se posameznik razvije do najvišje stopnje, ki jo je zmožen doseči. Izraža se v željah po izobraževanju, razumevanju in umetniškem ustvarjanju ali pa kot težnja po vsestranskem osebostnem razvoju (Maslow, 1982: 92-102).

Vsekakor pa je človek organizirana in integrirana celota, kar pomeni, da ne moremo motivirati samo posameznih delov, pač pa je potreben celosten pristop (Lamovec, 1986: 163-164). Eden najpomembnejših elementov motivacije je integracija posameznika (več želja v smeri enega cilja), ki je največja v primerih velikega veselja, velikih problemov, ogrožanja in hitro razvijajočih se dogodkov. V primerih posebno močnega ogrožanja ali šibkosti organizma pa obstaja možnost dezintegracije in demotiviranega vedenja.

Ljudje, ki se ukvarjajo z motiviranjem ljudi za izvedbo nekih nalog, morajo biti v stalnem stiku s tistimi, ki postavljajo končne cilje. V primerih, ko ljudje mislijo, da je nekaj nedosegljivo ali da obstaja zelo majhna verjetnost za uspeh, motivacija skoraj vedno pade, pride lahko tudi do odkritih uporov.

Motivacijo krojijo cilji in želje posameznika, vendar ne bi smeli zanemarjati vmesnih stopenj in nezavedne motivacije ter s tem pomembnih odzivov posameznikov. Pomembna ugotovitev teorije je, da se končni cilji vseh ljudi razlikujejo bistveno manj, kot se to kaže pri zavestnem opredeljevanju le-teh (Maslow, 1982: 79-88).

3.3. Personološki pristop

Personološko teorijo osebnosti je dokončno izdelal Henry Murray, ki organizem od vsega začetka obravnava kot celoto, katera se kasneje zdiferencira v različne dele. Deli in celota so med seboj soodvisno povezani. Za aktivnost organizma ni nujno potrebna zunanja stimulacija, saj ritme aktivnosti in počitka določajo pretežno notranji dejavniki. Temeljna enota psihološkega proučevanja je življenjski cikel posameznika od rojstva do smrti, torej je potrebno poznati in opredeliti okolje vedenja in vrste vpliva, ki jih ima okolje na to vedenje. Dejavnost organizma je vedno usmerjena k doseganju določenih ciljev, ta potreba, ki vzpodbuja aktivnost, pa se lahko zadovolji le v dinamični

interakciji organizem - okolje. Pri posamezniku obstaja relativno trajna hierarhija potreb, ki so medsebojno odvisne, sprememba ene pa vpliva na vse ostale. Zaradi tega je potrebno proučevati vedenje glede na odnose med prevladujočimi potrebami, upoštevati pa tako zavedni kot nezavedni nivo (Lamovec, 1986: 180-184).

3.4. Faktorsko analitična teorija

Glavni predstavnik te teorije je Raymond Catell, ki je metodo faktorske analize prenesel tudi na področje osebnosti in motivacije. Kot osnovni motivacijski pojem je izbral stališče, ki se kaže kot jakost interesov pri izvajanju neke dejavnosti. Interesi pomenijo pripravljenost delovanja v določeni smeri, če okoliščine to dopuščajo. Za merjenje stališč oziroma motivov je poiskal najpomembnejše neodvisne dejavnike, ki določajo moč motivov. Imenoval jih je komponente motivacije (Lamovec, 1986: 205; Musek, 1993: 140).

Faktorsko analitična teorija izpostavlja vrojenost sledečih motivov (ergov):

1. **Varnost – strah:** težnja po zaščiti, varnosti, iskanju zatočišča in težnja k begu oz. bojazen pred nevarnostjo. Med postavkami, ki so nasičene s to motivacijsko dimenzijo, je tudi zaščita domovine in ljudi pred vojno, nesrečami, boleznimi ipd. Del tega motiva sta tako duševna kot gmotna varnost.
2. **Spolnost:** želja po ljubezni do privlačne osebe nasprotnega spola, prizadevanja, da bi ugajali in vzbudili pozornost nasprotnega spola, zanimanje zanj, erotične teme, romani, filmi, seksualne šale itd. Zanimivo je, da so s tem ergom do neke mere nasičene tudi postavke, ki govorijo o dobri hrani in pijači, dobri glasbi, potovanjih in podobno.
3. **Črednost:** težnja po združevanju, zbiranju, skupinskem delovanju, želja po sodelovanju v kolektivnih športih... Osebe, ki imajo močno izražen ta erg, želijo biti veliko s prijatelji in ne prenesejo osamljenosti. To jih kaj lahko zanese v preveliko odvisnost in sledljivost.

4. **Zaščita:** (starševski, parentalni erg) ne smemo ga zamenjati z ergom varnosti. Gre namreč za težnjo, da bi ščitili in varovali druge, predvsem otroke. Manifestira se v želji, da bi skrbeli zanje, jih varovali, negovali, skratka, jim pomagali, kjer je to možno. S to dimenzijo motiviranja je nasičena tudi pomoč ljudem v stiski.
5. **Raziskovalnost** (radovednost): zanimanje za novice, znanost, umetnost.
6. **Samopotrjevanje:** (statusni erg) želja posameznika, da bi užival ugled in spoštovanje, višji status in boljše materialne pogoje, dober zunanji izgled (obleka).
7. **Narcizem:** težnja po ugajanju, lepoti, privlačnosti, atraktivnosti.
8. **Borbenost:** nagibanje k nasilju, napadalnost, zanimanje za nasilje z željo po uničenju nasprotnikov, tendence k prepirom in konfliktom z drugimi.
9. **Čutnost:** uživanje hrane, pijače, kajenje, želje po udobju, dolgem spanju ipd.
10. **Konstruktivnost:** načrtovanje, sestavljanje, razstavljanje, zanimanje za gradnjo, projekte...
11. **Pridobivanje:** želje po imetju, pridobivanju in bogatenju, pohlepnost...

Nasprotje ergov pa predstavljajo t.i. sentiment, motivi, ki imajo precej manjšo stopnjo vrojenosti.

Po pomembnosti izstopata dva:

Sentiment jaza (samosentiment): kaže se kot težnja po integraciji in kontroli impulzov, po skrbi za ugled in sloves, po samospoštovanju in pozitivnem vrednotenju samega sebe in samoprestihu. Kaže se tudi v želji po spoznavanju, razvijanju in izpopolnjevanju samega sebe, v pripravljenosti, da prevzamemo odgovornosti in dolžnosti v želji, da se izkažemo pri delu. Manifestira se tudi v čutu za varnost, v težnji, da se ne izpostavimo nevarnostim, tveganju in grožnjam, ponižanjem, da skrbimo za zdravje ipd. Skratka, gre za težnjo po samoblagoru.

Sentiment nadjaza: odraža se v vestnosti, nesebičnosti, izpolnjevanju dolžnosti, v želji, da ravnamo po moralnih načelih. Sem spada tudi potreba po spoštovanju staršev, vzornikov in idealov.

Poleg dveh osnovnih sentimentov pa Musek in Lamovčeva po Catellu navajata še poklicni, znanstveni, patriotsko-politični, religiozni in estetski sentiment (Musek, 1993: 141; Lamovec, 1986: 206-207).

Vse naštetu lahko najdemo tudi pri Dziewulskem, ki erge združuje v tri skupine mehanizmov, ki vplivajo tudi na motivacijo (Dziewulski, 1996: 17):

- psiho-dinamični mehanizmi, ki zajemajo emocije, katerih krepitev ali slabitev vplivata na način človekovega delovanja;
- notranji psihološki mehanizmi, ki neposredno nadzirajo obnašanje posameznika, obstajata pa dve področji izvora stresa: vzpostavljena struktura osebnosti posameznika in proces učenja ter potreba po prilagajanju socialnemu okolju;
- zunanji, socialni mehanizmi, ki tudi vplivajo na funkcioniranje osebnosti in se kažejo v sferi medosebnih odnosov.

Dziewulskega sem namerno omenil na koncu splošnega poglavja o motivacijskih teorijah, saj v svojem tekstu piše o splošnih motivacijskih prvinah, katere moramo upoštevati v vojaški organizaciji.

3.4.1. Primernost faktorsko – analitične teorije za vojaške namene

Obstaja kar nekaj pogledov na motivacijsko problematiko. Menim, da se posebnosti vojske na splošno razumljiv način najlažje izpostavijo pri faktorsko - analitični teoriji, kjer so človeške lastnosti jasno razporejene po kategorijah (ergih). Iz navedenih točk je razvidno, da morajo motivatorji v oboroženih silah upoštevati vse, vprašanje je samo v načinih, kako zagotoviti zadovoljevanje vseh vrojenih in priučenih motivov. Takoj ko človeku preprečimo zadovoljitev enega od vrojenih motivov, se namreč poruši celotna motivacija za poljubno nalogo. V vojski vladajo specifični pogoji, zato je potrebno še posebej paziti na ravnotežje motivov. Če je na programu npr. vaja v težkih pogojih (noč sneg, dež...) je vedno potrebno poskrbeti za kasnejši nadomestek (nekaj več prostega časa, podaljšan spanec ipd.). Nekatere erge pa lahko spreten motivator izkoristi in

intenzivira njihovo aktiviranje skozi podajanje vsebine⁴. Znotraj oboroženih sil je potrebno postaviti meje, do katerih se lahko aktivira rekruta (princip splošnosti, v miru ponavadi nasprotnik ni znan, zato se tudi sovraštvo ne razvija; v vojnem stanju pa se seveda to počne) (Zupančič, 1999: 22).

Črednost se avtomatsko vzpostavlja z vstopom v vojaško enoto. Gre za tolikokrat omenjeno kohezivnost skupnosti, ki se razvija zlasti v prostem času (igre, pogovori) in skupinskih zadolžitvah (delo v skupini – paru, daljše bivanje v skupini, soodvisnost), izkorišča pa se v skupinskem delu vojaške enote. V Slovenski vojski so se v vojaških kolektivih srečevali naborniki v starosti od 18-27 let, ki so imeli različne stopnje izobrazbe, različne predhodne življenjske izkušnje in so prihajali iz različnih okolij. Z različnimi pristopi in načini urjenja so poveljniki skušali pri vojaki vzbuditi občutek pripadnosti vojaškemu kolektivu. S tem so se med vojaki razvijali odnosi, ki so ključnega pomena za vsako vojaško enoto. Pri tem se lahko izoblikujejo dobri medčloveški odnosi in tovarištvo, ki imajo močan motivacijski učinek.

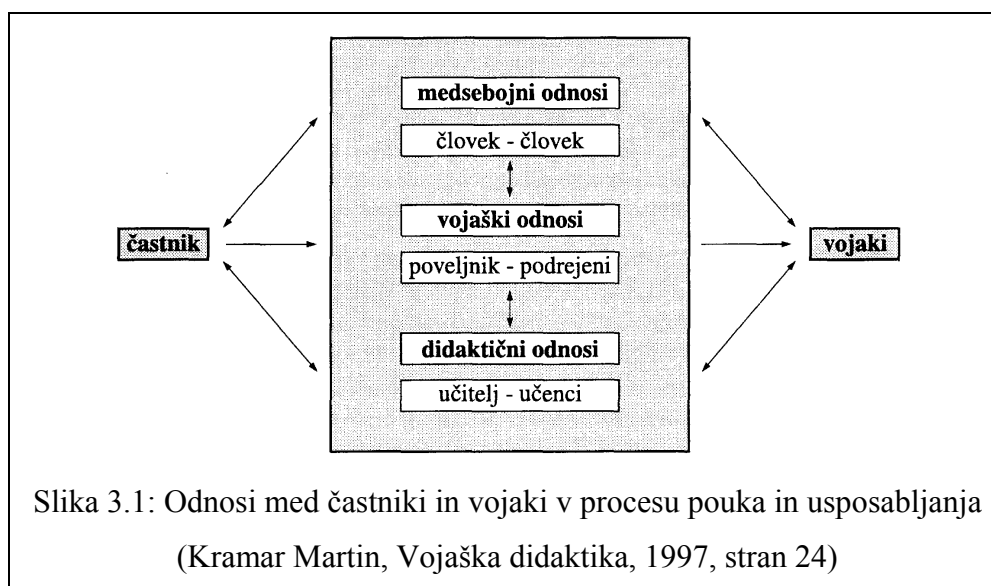
Zaščita – parentalni erg se v vojski že od nekdanj močno izkorišča. Gre za predstavljanje organizacije kot mehanizma za zaščito države in s tem lastnega prebivalstva. Vedno se poudarja poseben položaj otrok, žensk in starcev, v sodobnosti se je zadeva razširila na civilno prebivalstvo. Ob uveljavljanju mirovnih operacij gre že v osnovi ravno za pomoč in zaščito nemočnih ljudi.

Raziskovalnost – vojska naj bi potešila radovednost posameznika, kjer se le da. Za to pa je potrebna sodobna tehnologija in sredstva ter ustrezen kader, ki bo znal odgovoriti tudi na kakšno vprašanje izven vojaške stroke. S tem bo poveljnik dokazal svojo strokovnost in razgledanost, hkrati pa ustvaril dobro mnenje o sebi.

V vojaškem pogledu mora biti častnik dober strokovnjak na svojem področju, realen v svojih pogledih in zahtevah, dosleden v medsebojnih odnosih in do samega sebe, preudaren v odločitvah, strpen in razumevajoč do vojakov, umirjen in urejene zunanjosti.

---

⁴ Dober primer je delovanje političnih strank na javnost. Če greš nekajkrat na shod katere skrajne stranke (leve ali desne), boš točno »vedel«, da si ogrožen in od koga si ogrožen.

Z didaktičnega vidika mora častnik dobro poznati in dojeti namene, cilje in vsebino pouka in usposabljanja, poznati zakonitosti in značilnosti izobraževalno-vzgojnega procesa, imeti razvit občutek za vojake, poznati in razumeti njihove značilnosti in razvijati sodelovalne odnose v procesu pouka. Častnik mora obvladati temeljne didaktične pristope in znati koncipirati, pripravljati in izvajati pouk in usposabljanje. Poleg teoretskega znanja mora obvladati tudi konkretne didaktične načine svojega ravnanja in ravnanja vojakov v procesu pouka in usposabljanja. (Kramar, 1997)

Vojak bo s takšnim človekom raje sodeloval in seveda tudi sprejemal podane mu informacije.

Samopotrjevanje – statusni erg – vsak človek ima rad, če je pohvaljen takrat, ko neko nalogo zadovoljivo opravi. Za vojsko je značilno, da svoje pripadnike motivira z raznimi pohvalami, kot so priznanja, medalje, napredovanja v činu in druge bonitete. Željo po atraktivnosti in ugajanju skušajo sodobne armade zadovoljiti z urjenjem na najrazličnejših poligonih, kjer želijo pričarati čimbolj podobne pogoje, kot bodo na realnem bojišču (pirotehnični pripomočki, plezalne stene, simulatorji, helikopterji...) in lepo krojenimi uniformami. Vojaki na služenju vojaškega roka so velikokrat izrazili željo za odhod na vikend v vojaški uniformi, prav tako se je v zadnjem obdobju prakticiral izhod v mesto v vojaški uniformi, kar kaže na uporabo statusnega erga za motivacijo v enotah Slovenske vojske.

Erg **borbenosti** je potrebno znotraj vojske močno nadzorovati. Vojaki morajo biti čustveno stabilni in sproščeni, zato tega motiva ni potrebno intenzivirati že v mirnem času. Tako se borbenost omejuje na borilne veščine in teoretično opravilo, v izrednih razmerah pa svoje opravijo mediji in konkretna situacija. Če je v miru stvar preveč intenzivna, lahko pride do trenj znotraj enot, kar pomeni, da smo dosegli ravno nasproten učinek od zelenega.

Čutnost – kar se tiče udobja, ga vojska lahko zagotavlja v obliki dobre hrane, obleke, spanja... Kot smo že omenili, je potrebno zagotavljati nadomestke za izgubljene dobrine. Vojaki naj bi imeli občutek sodelovanja tudi pri načrtovanju operacij. S tem se zmanjša negotovost pred neznanim, saj vsaj približno vedo, kaj jih čaka. Seveda je kooperativnost omejena v okvirih tajnosti, ki je nujna za uspeh naloge.

Pridobivanje in bogatenje znotraj vojske se je vedno pojavljalo v vojnih razmerah. Delitev plena, možnost kraje, obljubljanje posestev izgnancev ipd. ima zelo močan motivacijski vpliv. Poklicnim vojakom pripada tudi denarno nadomestilo - plača, ki jim zagotavlja eksistenco, medtem ko vojakom nabornikom pripada znesek, ki v glavnem zadošča za vzdrževanje osebnih higienskih pripomočkov. Prav iz slednjega izhaja razlika v motivaciji za delo in usposabljanje pri poklicnih vojaki v primerjavi z motiviranostjo nabornikov.

Ob omenjenih sentimentih velja omeniti, da so se oblikovali v času primarne in sekundarne socializacije in je vpliv nanje (zlasti na sentiment jaza in nadjaza) zelo omejen. Motivator se mora zavedati, da je osebnost človeka v tem času že oblikovana in zato lahko deluje predvsem preko osnovnih motivov, s katerimi skuša določene lastnosti posameznika izpostavljati, druge pa potiskati v ozadje.

Vidimo, da motivacija v vojaškem okolju zajema vrsto vplivov okolja in osebnostnih lastnosti, ki se med seboj prepletajo, poveljniki in motivatorji kot njihovi svetovalci pa morajo paziti na njihovo ravnovesje (Zupančič, 1999: 22-24).

4. MOTIVACIJSKI MEHANIZMI

Motivacijski mehanizmi so namenjeni krepitvi vrojenih in priučenih motivov (ergov). Ideologija in zgodovina sta se v vojski, tako v preteklosti kot tudi danes, uporabljali kot najpogostejša motivacijska mehanizma. Vpliv ideologije in zgodovine lahko zasledimo v parentalnem ergu, ergu varnosti, ergu samopotrjevanja, ergu borbenosti, sentimentu jaza in sentimentu nadjaza.

4.1. Ideologija

Ideologija je uveljavljanje ter delovanje zavesti, idej, teorij in nazorov v družbi in zgodovini. Besedo uporabljamo v nevtralnem, pozitivnem, zelo pogosto pa tudi v negativnem pomenu. Po Marxu je ideologija izkrivljena in odtujena zavest. Razsvetljenci pa so jo pojmovali kot znanost, ki si z analiziranjem duševnih dejavnosti prizadeva odkriti zakonitosti, katere bi lahko koristno uporabili v političnem delovanju, pravu ter vzgoji in izobraževanju (Sruk, 1995: 129-130). V diplomskem delu ideologijo uporabljam kot sistem vrednot, norm in pravil, ki ljudi usmerja in opredeljuje njihovo ravnanje, ob tem pa omejuje lastno mišljenje. Ko se pojavi potreba po usmerjanju večjih skupin ljudi v izvajanje nekih aktivnosti, je potrebno poseči po različnih mehanizmih, ki morajo temeljiti na določenem vrednostnem sistemu. Le-ta je lahko usmerjen duhovno ali materialno, ponavadi pa gre za kombinacijo. Kot primere najbolj vplivnih ideologij v naši pretekli zgodovini, lahko navedemo socializem in komunizem, religijo in nacionalizem.

Ideologija je vedno povezana z ekonomskim stanjem posameznikov, ki tvorijo družbo (Reich, 1981: 25). To lahko s spretnim manevriranjem izkoristi prav vsaka stran, ki želi nekaj doseči, vsaka pa poudarja izboljšanje trenutnega položaja.

Socializem in komunizem sta poudarjala enakost med vsemi ljudmi, odsotnost družbenih razredov in soodločanje delavcev. Komunizem je za uresničitev ideje uporabil revolucijo, za katero ni bilo težko pridobiti velikih ljudskih množic.

Motivacijsko moč socializma in komunizma vidimo v revolucijah. Te so združevale revolucionarno in narodno zavest z razrednim bojem in politično emancipacijo (npr.

Rusija 1917), pomenile so rušenje nepravilnih družbenih odnosov ter vzpostavljanje bolj humanih življenjskih razmer za revne množice. Socialna osvoboditev je bila glavna gonilna sila za motivacijo revolucionarnih vojsk, pri čemer so izstopale naslednje ideje: odprava izkoriščevalskih odnosov, večje možnosti za izobraževanje in napredovanje v družbi enakopravnih državljanov. Propagando v to smer so širili z letaki, grafiti, tajnimi sestanki in agitacijo. Ker gre za revolucije množičnega tipa (Sruk, 1995: 284-285), legalna sredstva trenutne oblasti niso uporabna (predvsem mislim na klasične množične medije – časopise, radijske postaje ipd.).

Menim, da propaganda v začetnih letih vojne na področju Jugoslavije (nekje do leta 1943) ni temeljila na vrednotah, ki jih omenja Vojna enciklopedija, ampak da so bili v ospredju ožji motivi (zaščita domačih okolij in premoženja). Omenjene vrednote so prišle v ospredje šele proti koncu vojne, ko se je že pokazalo, da bo oblast v državi imela v rokah Komunistična partija.

V letih 1945 – 1953 so bili glavni cilji povečevanje domoljubja, spoznavanje politike državnega vodstva ob gradnji države in vojske, spoznavanje zunanje politike ter razvoja Rdeče armade in Sovjetske zveze⁵. V letih 1954 – 1963 se želi spodbuditi ljubezen do socialistične domovine, socialistično politiko ter vso pomembnost komunistične partije v vodenju države. Sedemdeseta leta so prinesla koncept splošne ljudske obrambe, s katerim so seznanjali tudi vse rekrute, politično izobraževanje pa je zajemalo tudi spoznavanje gospodarske problematike, sistema samoupravljanja v državi ter predstavljanje razmer v svetu in delovanja državne zunanje politike (Prica, 1984).

Religija deluje s poudarkom na duhovnosti, čeprav se ne odreka materialnim stranskim učinkom (spomnimo se križarskih vojn, preganjanja »poganov« na različnih delih ameriške celine, islamskih vojn...). Ponavadi skušajo motivacijsko dejavnost usmerjati v nasprotja do drugih religij, predvsem z lastnimi interpretacijami verskih osnov (svete knjige).

---

⁵ To lahko trdimo samo za obdobje do junija leta 1948, ko je informacijski biro (informbiro, ustanovljen leta 1947) kot posvetovalni organ komunističnih držav raznih evropskih držav z resolucijo izkazal svojo neposredno naperjenost proti Jugoslaviji. Po tem dogodku zagovarjanje sovjetske ureditve ni bilo več zaželeno.

V državah, kjer politična ureditev temelji na religioznih načelih, tudi vojaška organizacija upošteva ta načela, ali jih celo uveljavlja pri motiviranju vojakov za izvajanje nalog. Islamske države se npr. naslanjajo na Koran in vse, kar je v zvezi z vojsko, je namenjeno obrambi vere, Alaha in njegove ureditve. Gre za posebne interpretacije njihove svete knjige, ki so prirejene potrebam političnih vodij. Takšen pristop pa spodbuja razvoj fundamentalizma, ki predstavlja enega od primerov pretirane motivacije ljudi.

Razlikovati moramo med religijo kot motivacijo in prakticiranje religije kot oblike zadovoljitve osebnih človeških pravic. Religija kot ideologija lahko motivira za boj (islam – sveta vojna, križarske vojne, v AO »mit Gott für Keiser und Vaterland«). Kot osebno pravico pa religijo lahko razumemo za tolažbo in premagovanje osebnega stresa (vojak pri verskem obredu, kjer kaplan ne poziva v boj).

V Slovenski vojski ni bilo veliko zanimanja za verske dejavnosti znotraj vojske. Na začetku vojaškega roka se je sicer vedno javilo nekaj nabornikov, ki bi želeli hoditi k verskim aktivnostim, vendar pa s tem kasneje v večini prenehajo. Vzroke za to bi bilo dobro raziskati, saj so mogoče posledica drugačnih vplivov (posmehovanje sovojakov, zamujanje drugih ugodnosti ipd.). Verska čustva sodijo med najbolj občutljiva področja človekove osebnosti, zato jih je potrebno tudi resno jemati. V Slovenski vojski so že uvedeni vojaški kurati, ki pokrivajo versko oskrbo vojakov. Primerjalni podatki o religioznosti mladih v Sloveniji nam kažejo, da se počasi a vztrajno povečuje delež tistih, ki obiskujejo verske obrede in se imajo za verne, kar je lahko povezano s sočasno liberalizacijo družbe in pa tudi z večjim zanimanjem mladih za duhovna vprašanja in izkušnje nasploh (Nastran Ule, 1996: 256). Odstotki rednega obiskovanja verskih obredov se močno razlikujejo od občutja pripadnosti religiji, vendar lahko v raziskavah javnega mnenja zasledimo, da od evropskega povprečja ne odstopamo veliko.

Nacionalizem je ideologija, ki je v svetu in pri nas še zelo živa in se na veliko uporablja pri usmerjanju ljudi. Njegovo skrajnost predstavlja nacizem, ki je po povsem legitimni poti prišel na oblast v Nemčiji in ki je s svojo propagando deloval proti celemu svetu kar dvanajst let. Še ko se je vojna že razvila, veliko ljudi ni verjelo vanjo, v holokavst pa še danes kljub vsem dokazom marsikdo ne verjame. Vse to kaže na neomejeno moč propagande ob izkoriščanju vseh možnosti in njenemu prilagajanju okoliščinam.

Nemčija po letu 1933 predstavlja tipičen vojaški ustroj, ki že od prihoda Hitlerja na oblast temelji na usposabljanju kasnejših vojakov, čeprav pod krinko različnih nevojaških organizacij. Takrat so začeli uvajati enega najstrožjih vojaških režimov v človeški zgodovini, ki je zajel celotno prebivalstvo. Res pa je, da je šlo uradno za različne izobraževalne programe, ki naj bi zagotovili izvrstno delovno silo, s katero bi dosegli velik gospodarski napredek in posledično visok standard, pokojnine, skrb za bolne in invalide itd. Seveda gre v slednjih postavkah za prefinjene poteze nemškega propagandnega stroja, ki je pričel zelo hitro delovati.

Načrtovalci sistema so se zelo dobro zavedali, katere so ključne točke za dolgoročni (predvsem politični) uspeh. Zavedali so se, da je nujno pridobiti simpatije mladine. Že v zgodnji otroški dobi je potrebno ljudi pričeti vzgajati, nadzirati njihova dejanja in obnašanje, usmerjati njihovo mišljenje in utrditi prave ideje. Skratka, dokončno je potrebno oblikovati njihovo osebnost v smeri ciljev, ki jih določajo nacionalsocialisti. Tako so v vsej izobraževalnih programih izbrali ustrezno literaturo, ki povečuje domovino, tradicionalne vrednote (poslušnost, lojalnost, skromnost ipd.), vojsko in vojaka kot posameznika. Slednji je v literaturi vedno obdan s heroizmom, častjo, pustolovščinami, skratka z vsem, kar privlači mlade (Brady, 1937).

Kako močan dejavnik je nacionalizem, nam kažejo dogodki na ozemlju nekdanje SFRJ, kjer je prav nacionalizem bil tisti motivacijski dejavnik, ki je sprožil mednacionalne spopade, ki so vodili v večletno krvavo vojno.

4.2. Zgodovina

Vse ideologije temeljijo na zgodovinskih vrednotah, ki so lahko resnične ali pa tudi ne. Dejstvo je, da to znanost vsak obrača sebi v prid in prikazuje dogodke s svojega zornega kota. Gre za kompromitacijo zgodovine kot znanosti. Poleg kompromitacije pa vrednost zgodovinskih utemeljitev zmanjšujejo še objektivne ali zgodovinske okoliščine, ki so v primerjavi s preteklostjo značilne za naš čas, ter stališča in mnenja, ki izvirajo iz neracionalnega ali intelektualno pomanjkljivega prepričanja, da je »naš čas« neprimerno boljši od »preteklih časov« (Južnič, 1981: 50).

Večina vojsk razvitih držav danes motivacijo utemeljuje bolj na zgodovini kot pa na eni ali več ideologijah. Pri tem poudarjajo svoje uspehe in krivice, do katerih je prihajalo v preteklosti. V vsaki vojski ob usposabljanju predavajo tudi vojaško zgodovino, ki naj bi zbujala narodno zavest in patriotizem.

Kompromitacija zgodovine kot znanosti je posledica politične angažiranosti zgodovine, izbiranja iz zgodovine, razumevanja znanosti kot zabave in razvedrila, teoretiziranja o nepomembnosti zgodovine (Južnič, 1981: 54-61). Politična angažiranost se je skrajno učinkovito izkazala pri razvoju nacionalsocialističnega režima v Nemčiji. Takšen pristop k znanosti je imel tragične posledice, saj je nemška zgodovina po prvi svetovni vojni znatno prispevala k razvoju novega konflikta – II. svetovne vojne. Pristranska zgodovina je vedno selektivna, saj je tako obširna, da je skoraj vsakdo v skušnjavi, da bi iz nje odbral kaj takega, kar mu ustreza, pomaga z avtoriteto že enkrat uveljavljenega potrditi neko resnično ali zamišljeno pravico ali pravilnost v sedanjosti. Iz zgodovine je pravzaprav moč vzeti nekaj za vsako rabo in to vestno izkoriščajo nacionalne zgodovine. Nacionalno zgodovino lahko glede na njeno vlogo v odnosih med narodi delimo vsaj v dve različni in nasprotujoči si zvrsti - ofenzivno in defenzivno. Defenzivna skuša z zgodovinskimi argumenti braniti interese naroda, ki mu nasprotna (ofenzivna) celo odreka obstoj. Poleg te delitve bi lahko omenili še »podvrsto«. To je zgodovina, ki vsebuje stopnjo naivnosti in precejšnjo mero neznanstvenosti, namen pa je ustvariti »zgodovino« tam, kjer je v nekem uporabnem in bleščečem pojmu ni (Južnič, 1981: 43). Kot ofenzivni primer lahko navedemo problematiko določanja meje med Slovenijo in Hrvaško ter srbsko politiko na Balkanu; defenzivna nacionalna zgodovina pa se pojavlja pri narodnih manjšinah, ki živijo na ozemljih drugih držav, in pri narodih, ki jim drugi odrekajo obstoj.

V zvezi z vlogo zgodovine kot mehanizma za motivacijo pa lahko rečemo, da ima zelo velik pomen v miru, ko se vojake pripravljajo na obrambo svoje države. V tem obdobju morajo namreč spoznati dogodke, ki so vplivali na oblikovanje države, pa tudi na razmerje v mednarodni skupnosti. Večina vojakov zgodovinska dejstva pozna še iz šole, vendar pa je vsaka osvežitev znanja dobrodošla, zlasti zaradi podrobnejše obdelave državne zgodovine in narodnostnega razvoja. Tudi Slovenska vojska skuša z zgodovinskimi osnovami pri nabornikih in poklicnih pripadnikih razvijati nacionalno zavest in domovinske vrednote. V glavnem se podajajo vojaške teme in oblikovanje

slovenske države skozi zgodovino, za vojake pa naj bi bila to dodatna popestritev služenja vojaškega roka.

V vojnih razmerah se pomen zgodovine v njenem celotnem pomenu in za potrebe motiviranja močno zmanjša. Gre namreč za to, da ljudi zanima samo veriga dogodkov, ki je pripeljala neposredno do spopadov ter posledic v njihovi bližini. Narodna zavest mora biti takrat že oblikovana, saj sicer zelo hitro prevladajo osebni interesi. Le-ti so sicer v ospredju v vsakem primeru (preživetje, zaščita družine...), vendar pa so z mehanizmi organizacije vendarle podrejeni širšim, skupnim ciljem.

5. MOTIVACIJA IN NAČINI MOTIVIRANJA V SLOVENSKI VOJSKI

Vprašanje motivacije mladih generacij za vojsko in za usposabljanje za obrambo je obveznost vseh družbenih struktur in oboroženih sil. Slovenska vojska mora kot organizacija, ki se prilagaja mednarodnim standardom in se vključuje v evroatlantske povezave, tudi to področje dela ustrezno prilagoditi novim razmeram. Za motivacijo vojakov je v Slovenski vojski v prvi vrsti odgovoren poveljnik enote, ki pa ima za motiviranje svojih podrejenih in doseganje pozitivne motivacije bolj ali manj ustrezne mehanizme. V nadaljevanju bom govoril o motivaciji in načinu motiviranja v Slovenski vojski v obdobju od leta 1991 do 2003, ko so bili v Slovenski vojski na služenju vojaškega roka vojaki naborniki.

5.1. Organizacijska umestitev motiviranja v slovenskih oboroženih silah

Leta 1991 je bil v okviru Urada za informiranje (Ministrstvo za obrambo RS) ustanovljen Oddelek za domovinsko vzgojo, katerega sta vodila Teodor Geršak in Janez Švajncer. Tam naj bi razvijali različne strategije odnosov z javnostjo in pristopov do posameznikov in enot, vendar zaradi nesoglasij s političnimi primesmi dejavnosti niso razvili do konca. Ena glavnih metod zbiranja podatkov, ki so bili potrebni za motivacijo, je bil t.i. »press-clipping«, ob katerem so vsak dan pregledali vse tiskane medije in zasledovali sprejemanje dogodkov v vojski ter predvsem reakcije in odmevanje. Ob zamenjavi generala Janeza Slaparja so oddelek premestili na Upravo za

vojaške zadeve v Ministrstvu za obrambo, kjer je pričel delovati marca leta 1993. Takrat so pomočniki za motiviranje in informiranje pričeli prehajati v nižje enote, vendar so bili še vedno vezani na službo za stike z javnostjo, ki je delala v okviru kabineta ministra za obrambo (Zupančič, 1999: 56).

Motivacija je bila do 1. avgusta 1998 v strukturi Slovenske vojske razdeljena v dve smeri, in sicer se je del izvajal neposredno v generalštabu, drugi del pa se je izvajal v prištavnih službah za potrebe podrejenih poveljstev. Služba za stike z javnostjo je delovala tako na ministrstvu kot v generalštabu. Po 1. avgustu 1998 je bila dvosmernost izključena. V generalštabni skupini G-1 je bila združena organizacijsko-mobilizacijska dejavnost, kadrovanje, motiviranje in psihološka dejavnost, oblikovanje enot in športna dejavnost. Motivatorji⁶ so bili močno razbremenjeni, saj so imeli na voljo pomočnike za informiranje, vzpostavljanje stikov z lokalnimi okoliši ter za izvajanje kulturnih dejavnosti (to velja tudi za nižje nivoje bataljonov, le da se dejavnosti združujejo v S-1). Ukinjene so bile tudi podčastniške funkcije, tako da so delo opravljali izključno častniki z visoko izobrazbo.

5.2. Motiviranje v Slovenski vojski

Proces razvoja motivacije kot posebne veje dela v Slovenski vojski je še zmeraj v razvoju, zato večina stvari še ni dodelana, čeprav motivacija v Slovenski vojski formalno obstaja že od vsega začetka, vendar se je v praksi uveljavljala bolj kot dejavnost posameznikov in ne kot generalno zastavljena usmeritev. Z motivacijo vojakov nabornikov v enotah so se ukvarjali poveljniki, motivatorji in psihologi in v zadnjem obdobju na področju osebnih potreb vojakov nabornikov vojaški kurati.

Motivatorji so opravljali vrsto nalog, ki so z motiviranjem sicer povezane, vendar pri tem ne gre za neposredno delo z vojniki naborniki. Tako so ponavadi prevzemali stike z javnostjo, propagandno dejavnost, informiranje podrejenih ipd.

---

⁶ Uradni naziv je »pomočnik poveljnika za motiviranje in informiranje«, vendar v nalogi uporabljam izraz motivator. Eden od razlogov je ta, da je izraz uveljavljen v pogovornem jeziku in ima tudi širši pomen.

Podrobna opredelitev rednih del in nalog motivatorja v Slovenski vojski je bila naslednja:

- sprejem vojakov,
- izvajanje pouka državljske vzgoje,
- redno informiranje pripadnikov stalne sestave in vojakov na usposabljanju,
- motiviranje (neposredno spodbujanje vojakov in poveljnikov pri izvajanju nalog),
- sodelovanje na rednih tedenskih četnih sestankih,
- pisanje mesečnih poročil in programov,
- vzdrževanje rednih stikov z nadrejenimi,
- organiziranje kulturnega življenja,
- dejavnosti v prostem času,
- ohranjanje tradicije enote in
- nagrajevanje in kaznovanje.

Poleg teh pa so morali motivatorji občasno še nadzorovati usposabljanje, izvajati stike z javnostjo in civilnim okoljem, organizirati in obiskovati razstave, izvajati izobraževanje (zraven državljske vzgoje), sodelovati na športnih prireditvah, izvajati in sprejemati obiske ter poročati o izrednih dogodkih (Balek, 1996: 1). Posledica tega je bilo delegiranje nalog, ki so bile vezane na delo z vojniki naborniki na poveljnike čet in vodov, kar je imelo vsekakor za posledico manj kvalitetno izvedbo motiviranja nabornikov za služenje vojaškega roka.

Ob sprejemu vojakov na služenje vojaškega roka je bila dolžnost motivatorja, da pri vojaku vzbudi prijetne občutke že ob prvih dneh služenja. S pomočjo revij in videokaset so poskušali prikazati postopke usposabljanja. V razgovorih z vojniki so se skušala ugotoviti interesna področja naborniške populacije. S pomočjo teh podatkov se je skušala oblikovati dejavnost prostega časa in s tem zagotoviti čim večjo kvaliteto preživljanja le-tega. Zaradi omejenih denarnih in materialno tehničnih sredstev je šlo v glavnem za športne aktivnosti, katere je bilo možno zagotavljati v vojašnicah.

Med usposabljanjem domovinske vzgoje so motivatorji izvajali naslednje teme:

- Uvod v služenje vojaškega roka, v kateri so predstavili, kaj je smisel vojaškega roka in psihološko pomoč vojaku;
- Ogled zgodovinskih in kulturnih znamenitosti kraja, kjer vojak služi vojaški rok;
- Slovenski vojaški zgodovinski spomin, kjer so slovenske nabornike seznanjali z odločilnimi obdobji slovenske zgodovine, kot so obdobje Karantanije, kmečki upori in vojne, turški vpadi, napoleonske vojne ter 19. stoletje, prva svetovna vojna, slovenska vojska v letih 1918 – 1919, NOB;
- Vojna za suverenost Slovenije, kjer so nabornike seznanjali z volitvami spomladi 1990, vdorom JLA v RŠTO, s plebiscitom za samostojno in neodvisno Slovenijo, z razvojem političnih dogodkov v Sloveniji in Jugoslaviji, z oblikovanjem manevrske strukture narodne zaščite, razglasitvijo slovenske samostojnosti, ter vojno za suverenost Slovenije.

Poleg poveljnikov in motivatorjev so imeli pri zagotavljanju motivacije nabornikov pomembno vlogo tudi psihologi, ki so še ena institucija za motivacijo v Slovenski vojski. Psiholog je zadolžen, da pomaga vojakom pri njihovih osebnih težavah in pri težavah duševnega izvora, ki se pojavljajo v vojski. Delo je temeljilo na metodi razgovora, iz katerega je psiholog izpeljal oceno stanja posameznika. Delo psihologov se je v zadnjem obdobju naborniškega sistema omejilo v glavnem na delo s teže prilagodljivimi vojaki in z vojaki, ki so z ugovorom vesti želeli prekiniti služenje vojaškega roka, vse manj pa so se psihologi posvečali motivaciji ostalih vojakov na služenju vojaškega roka.

Poveljniki so izvajali motivacijo v enotah predvsem na osnovi predpisanih navodil in pravilnikov o motiviranju in disciplinskih ukrepih, ki so bili izdelani na osnovi Pravil službe v SV (Ur.l.RS, št.46/96), Zakona o vojaški dolžnosti (RS, št.18-742/91, RS/I 17-599/91, RS 13-587/93, RS 37-1749/95, RS 74-3430/95), Pravila o uniformah v TO (Ur.l.RS št. 18/91), Zakona o obrambi Republike Slovenije (Ur.l.RS št. 82/94), Kazenskega zakona Republike Slovenije (Ur.l.RS št. 63/94), Pravilnika o priznanjih MORS (Ur.l.RS št. 41/95), Navodila za izvajanje motivacijskih in disciplinskih ukrepov za vojake na služenju vojaškega roka v SV VŠP (akt. Št. 804-082/4-95) in Hišnih redov vojašnic.

Poveljniki so lahko vojake motivirali z izrekanjem pohval, ki so bile lahko ustne ali pisne in so se vojakom izrekale za:

- uspešno opravljeno nalogo pri usposabljanju,
- vzorno vedenje,
- samoiniciativnost, izkazano pri usposabljanju in drugih nalogah,
- najboljši uspeh pri enem ali več predmetih pouka v enem tednu,
- pomoč sovojakom in starešinam,
- dosežena prva tri mesta na tekmovanjih na nivoju čete,
- za odlično streljanje pri posameznih streljanjih in za
- vidno napredovanje v okviru lastnih sposobnosti.

Nagrade, ki so jih lahko dobili vojaki na služenju vojaškega roka so bile:

- nagradni popoldanski izhod,
- predčasni izhod na vikend 2 uri,
- izhod, podaljšan do 24. ure,
- izhod, podaljšan z nočitvijo,
- podaljšan vikend,
- dodatni vikend,
- prosti dnevi in
- knjižna nagrada.

V skladu z Pravilnikom o priznanjih MORS (Ur.l.RS št.41/95) so lahko vojaki prejeli medalje, značke in proste dneve:

- 3 proste dni, zlata medalja najboljšega vojaka in zlata značka najboljšega vojaka,
- 2 prosta dneva, srebrna medalja najboljšega vojaka, srebrna značka najboljšega vojaka in zlati strelski znak,
- 1 prosti dan, bronasta medalja najboljšega vojaka, bronasta značka najboljšega vojaka in srebrni in bronasti strelski znak.

Sodobna vojaška psihologija, andragogika, sociologija in druge mejne discipline opozarjajo na pomen stimulativnih ukrepov pri delu z ljudmi. Sem spadajo pohvale, nagrade, tekmovanja, odlikovanja in drugo. Vojaški poveljnik mora poznati pomen teh dejavnikov, da jih bo uspešno in pravočasno uporabil. Poveljnik mora pri vsakem vojaku razvijati željo po prevzemanju odgovornosti, samoiniciativnosti, samozavesti in

na ta način omogočiti uveljavljanje posameznika. Med spodbujevalnimi mehanizmi je potrebno omeniti pomen pravih, pravočasnih in primernih pohval. Pohvala močno vzpodbuja vsakega vojaka k novim uspehom in premagovanju težav in razvija samozavest.

V vojaškem kolektivu uporabljamo tudi kazen, čeprav je manj popularna in stimulatívna kot pohvala in nagrada. Pri kaznovanju je potrebna selektivnost, če želimo doseči pozitivne učinke.

Motivacija se razlikuje po posameznih rodovih in službah, rezervnih in rednih enotah in ne nazadnje tudi po vrstah naloge (varovanje objektov, pohodi, upravljanje z različno tehniko, bojno izvajanje vaje, streljanje...).

Kot najboljše motivacijsko sredstvo so se pokazali prosti vikendi. Po navedbah poveljujočih in po mojih lastnih izkušnjah se je z vojaki naborniki najlažje dalo delati v četrtek in petek, saj so vojaki že načrtovali, kaj bodo počeli v soboto in nedeljo, hkrati pa so se maksimalno trudili, da tega privilegija ne bi izgubili s prepovedjo odhoda na vikend v skladu z Pravilnikom o motiviranju in disciplinskih ukrepih.

Z zmanjšanjem števila nabornikov na služenju vojaškega roka in hkratnem povečanju aktivnosti v enotah (varovanje objektov, usposabljanje...) je bilo v enotah vedno manj možnosti za izvajanje tovrstne motivacije, saj se je možnost koriščenja prostega vikenda zmanjšala v glavnem na en prosti vikend na mesec, kar pa je bila tako ali tako pravica vsakega vojaka nabornika na služenju vojaškega roka.

5.3. Obvezništvo in vpliv na motivacijo za služenje vojaškega roka

Tendenca zmanjševanja motiviranosti za služenje vojaškega roka v Sloveniji je bila posledica naslednjih razlogov:

- drugačne so splošne vrednote, predvsem pri mladih, ki jih je prizadela izguba zaslužka med služenjem vojaškega roka. Obred iniciacije ni imel več take vloge kot nekoč, ko je odslužení vojaški rok pomenil, da je fant postal mož;
- povečano zanimanje za civilno služenje. K temu je pripomogla predvsem ohlapna zakonodaja sprejeta leta 1994 (v veljavo stopi leta 1995), po kateri je bilo možno

oporečništvo razglasiti kadarkoli in tega se je javnost čedalje bolj zavedala. Potrebno je omeniti tudi ustanove, ki so omogočale civilno služenje, kajti nekatere so bile povsem neprimerne za opravljanje takega dela in so jim bile koncesije podeljene povsem nepremišljeno in nestrokovno. Civilno služenje v teh organizacijah tudi ni bilo nadzorovano in tako se je civilno služenje sprevrglo v način izmikanja služenju vojaškega roka;

- neprivlačnost služenja vojaškega roka, saj služenje ni prinašalo nobenih ugodnosti, kot so višja plača, prednost pri iskanju zaposlitve, prednost pri štipendijah, stanovanjih... Vojaki niso bili stimulirani za služenje vojaškega roka, temveč v primerjavi s tistimi, ki so služili civilno služenje, v neprimerno slabšem položaju, kar se tiče plačila in drugih ugodnosti, predvsem prostega časa in časa agažiranosti;
- stereotipi o avtoritarnih vzorcih obnašanja v vojski, kajti Slovenski vojski ni uspelo preko medijev ali neposredno v javnosti dokazati, da je prijaznejša, liberalnejša in manj kolektivistična od JLA;
- neprestizhne naloge za vojaške obveznike (Jelušič, 2001: 4-5).

Verjetno bi na služenje vojaškega roka odšlo več fantov, če bi o vojski poznali več dejstev in ne podedovanih stereotipov, če bi jim služenje nudilo več ugodnosti in koristnih znanj, skratka, če bi se Slovenska vojska bolj prilagodila potrebam mladih. Kljub temu pa menim, da je imela tradicija v družinah in okolju, da gredo mladi fantje v svojem življenjskem obdobju na služenje vojaškega roka, ključno motivacijsko vlogo za odhod dela fantov na služenje, kar je bilo razbrati v pogovorih z mladimi vojaki in njihovimi družinami.

6. SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA V REPUBLIKI SLOVENIJI

6.1. Normativnopravna in politična izhodišča

S sprejetjem nove slovenske Ustave (decembra 1991) in nekaterih zakonov s področja obrambe (Zakon o obrambi in zaščiti ter Zakon o vojaški dolžnosti leta 1991) je bil vzpostavljen najširši ustavnopravni okvir za uveljavitev nekaterih ključnih sprememb v dotedanjem političnem in obrambnem sistemu Slovenije, ki so ji omogočile nadaljnji demokratični razvoj (Grizold, Anton, 1999: 68).

Dolžnost sodelovanja pri obrambi države je določena z Ustavo Republike Slovenije (Uradni list RS, št.24/03), vojaška dolžnost je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa Zakon o vojaški dolžnosti (Uradni list RS, št.18-742/91, RS/I 17-599/91, RS 13-587/93, RS 37-1749/95, RS 74-3430/95, RS 86/2002), izpolnjujejo pa jo moški državljani v miru in v vojni. Pri njej lahko sodelujejo tudi ženske.

Sedanji obrambni sistem Republike Slovenije ima svoja neposredna normativnopravna in politična izhodišča v naslednjih aktih:

- Ustavi Republike Slovenije (Uradni list RS, št.24/03),
- Resoluciji o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 71/93)
- Zakonu o obrambi (Uradni list RS, št.82/1994),
- Zakonu o vojaški obveznosti (sprejet 1991 in dopolnjen 1995 in 2002) (Uradni list RS, št.18-742/91, RS/I 17-599/91, RS 13-587/93, RS 37-1749/95, RS 74-3430/95, RS 86/2002),
- Doktrini vojaške obrambe Republike Slovenije (Slovenska vojska, 1995, št. 104),
- Smernicah zunanjepolitične strategije Republike Slovenije (poročevalec DZ RS št. 32/1995).

Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št.24/03) določa temelje obrambnega ustroja države ter s tem predstavlja ustavna izhodišča za oblikovanje obrambne politike in obrambnega sistema.

Ustava vsebuje glede obrambe države naslednja glavna določila:

- razglasitev izrednega stanja, če obstoj države ogroža velika in splošna nevarnost. To stanje razglasi državni zbor (DZ) na predlog vlade. DZ tudi odloča o uporabi obrambnih sil. Če se državni zbor ne more sestati, sprejme to odločitev predsednik države (92. člen);
- predsednik republike je vrhovni poveljnik obrambnih sil (192. člen);
- sodelovanje v obrambi države je obvezno za vse državljane v okvirih, ki jih določa zakon; državljanom, ki niso pripravljene izvajati vojaške službe iz religioznih, filozofskih in humanitarnih prepričanj, je omogočeno sodelovanje pri obrambi na drugačen način (123. člen);

- način obrambe države in njeno organizacijo določa zakon, ki ga sprejme DZ z dvotretjinsko večino. DZ je odgovoren za nadzor nad zadevami nacionalne obrambe (124. člen).

Ustava RS tako vsebuje temeljna načela obrambne politike slovenske države, vse ostale zadeve pa prepušča v urejanje z zakoni in drugimi politično-normativnimi akti (Grizold, Anton, 1999: 69).

Popolnjevanje oboroženih sil v Republiki Sloveniji določa Zakon o obrambi (Uradni list RS, št.82-30.12.1994), ki v svojem 8. členu določa vojaško dolžnost, ki jo določa Zakon o vojaški dolžnosti (Uradni list RS, št.18-742/91, RS/I 17-599/91, RS 13-587/93, RS 37-1749/95, RS 74-3430/95, RS 86/2002).

Zakon o obrambi je bil sprejet decembra 1994 in je nadomestil Zakon o obrambi in zaščiti iz leta 1991. Zakon podrobneje opredeljuje vrsto, organizacijo in obseg obrambe države. Nekatera določila tega zakona opredeljujejo izhodišča obrambne politike in obrambnega sistema.

Ta določila se nanašajo na:

a) sestavine obrambe države:

- obrambo države določata dve sestavini: vojaška in civilna obramba (3. člen I. poglavja),
- obveznost spoštovanja mednarodnega vojnega prava (4. člen I. poglavja),
- dolžnosti in pravice državljanov – med njimi vojaška obveznost (6. člen II. poglavja)

b) obrambne ukrepe – med njimi mobilizacijo (24 do 36. člen III. poglavja),

Slovensko vojsko – naloge in organizacijo (IV. poglavje) (Grizold, Anton, 1999:70-71).

Dolžnosti in pravice slovenskih državljanov pri obrambi države so opredeljene v 6. in 7. členu Zakona o obrambi (Uradni list RS, št.82-30.12.1994).

1. Pri obrambi države imajo državljani v skladu z Ustavo RS (Uradni list RS, št.24/03) naslednje temeljne dolžnosti in pravice:
  - vojaško dolžnost, ki jo uresničujejo v Slovenski vojski in v enotah za zveze (naborna dolžnost kot del vojaške dolžnosti nastane v koledarskem letu, v katerem nabornik dopolni 17 let; vojaškemu obvezniku vojaška dolžnost preneha: - ko dopolni 50 oziroma 60 let, če je rezervni častnik, - če je ocenjen za nesposobnega za vojaško službo, - če mu preneha državljanstvo (4., 12. in 49. člen Zakona o vojaški dolžnosti);
  - delovno dolžnost, ki jo uresničujejo z opravljanjem del, ki so nujna za oskrbo Slovenske vojske, prebivalstva, delovanja državnih organov, organov lokalne samouprave in druge obrambne potrebe;
  - materialno dolžnost, ki jo uresničujejo z dajanjem vozil, strojev, objektov in drugih sredstev za vojsko, državne organe ter druge obrambne potrebe.

2. Državljan, ki mu je priznan ugovor vesti, sodeluje pri obrambi države tako, da nadomestno civilno službo praviloma opravi v Civilni zaščiti ali v drugih enotah za zaščito, reševanje in pomoč oziroma se usposobi za zaščito in reševanje ter te dolžnosti opravlja tudi v vojni.

3. Državljanji imajo v vojnem stanju pravico, da se samoorganizirajo in vključijo v obrambo države.

4. Državljanji iz prejšnje točke so se dolžni podrediti najbližjemu vojaškemu poveljstvu ali enoti, do tedaj pa zagotoviti enotno poveljevanje, nošenje oznak pripadnosti Slovenski vojski, odkrito nošenje orožja in spoštovanje mednarodnega vojnega in humanitarnega prava.

Pomembne dolžnosti državljanov pri obrambi države so še dolžnost razporejanja, usposabljanja, varovanja skrivnosti, zglasitve in omejitve prostega gibanja (Grizold, Anton, 1999: 93).

Zakon o vojaški dolžnosti je bil sprejet leta 1991, dopolnjen leta 1995 in leta 2002 (Uradni list RS, št.18-742/91, RS/I 17-599/91, RS 13-587/93, RS 37-1749/95, RS 74-3430/95, RS 86/2002).

Zakon določa, da:

- vojaško dolžnost izvršujejo v miru in vojni moški državljani, pod pogoji, ki jih zakon podrobneje določa. Pri izvrševanju vojaške dolžnosti lahko sodelujejo tudi ženske (1. člen).
- Vojaška dolžnost obsega naborno dolžnost, dolžnost služiti vojaški rok in dolžnost služiti v rezervnem sestavu (2. člen).
- Vojaški rok traja 7 mesecev (22. člen).
- Nabornik, ki nasprotuje uporabi orožja v vseh okoliščinah, lahko uveljavi ugovor vesti in vojaški rok služi brez orožja ali opravi nadomestno civilno službo (38. člen) (Grizold, Anton, 1999: 71).

Vojaški obvezniki v rezervni sestavi, ki se jim glede na potrebe po popolnitvi oboroženih sil določi in sporoči vojni razpored, izvršujejo to dolžnost z udeležbo na vojaških vajah, tečajih in drugih oblikah usposabljanja, opravljanjem drugih dolžnosti, predpisanih z zakonom o vojaški dolžnosti. Zakon pa določa tudi razloge, zaradi katerih se vojaškemu obvezniku vojaške vaje lahko odložijo.

6.2. Vojaška evidenca

Zakon o vojaški dolžnosti (Uradni list RS, št.18-742/91, RS/I 17-599/91, RS 13-587/93, RS 37-1749/95, RS 74-3430/95, RS 86/2002) obravnava vojaško evidenco v svojem II. poglavju.

O vojaških obveznikih se vodi vojaška evidenca. Vojaško evidenco vseh vojaških obveznikov z območja občine vodi pristojna organizacijska enota ministrstva, pristojnega za obrambo, po kraju njihovega stalnega bivališča. Evidenco rezervnih častnikov vodi ministrstvo, pristojno za obrambo. Vojaško evidenco vojaških obveznikov, ki bivajo v tujini dlje kot eno leto, vodijo pristojna konzularna ali diplomatska predstavništva.

Vojaški obvezniki se vpisujejo v vojaško evidenco v letu, v katerem dopolnijo 17 let starosti (7. člen).

V vojaški evidenci se o vojaškem obvezniku vodijo osebni podatki, določeni z zakonom ter podatki o naboru, služenju vojaškega roka, služenja v rezervni sestavi, vojaško-strokovnem usposabljanju, podelitvi čina, priznanjih in odlikovanjih, dolžnosti v vojski, o kaznovanosti ter bivanju v tujini nad tri mesece. Podatke iz vojaške evidence poleg ministrstva, pristojnega za obrambo, hranijo in uporabljajo vojaška poveljstva in enote za vojaške obveznike, ki so pri njih v vojaški službi ali imajo pri njih vojni razpored, ter gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije za državljane, ki pri njih opravljajo nadomestno civilno službo oziroma se usposabljujejo za zaščito in reševanje v skladu z Zakonom o vojaški dolžnosti (8. člen).

Ministrstvo, pristojno za notranje zadeve hrani in uporablja podatke za vojaške obveznike, ki se usposabljujejo oziroma so razporejeni v rezervno sestavo policije. Podatki iz vojaške evidence se uničijo po preteku desetih let, ko državljanu preneha vojaška dolžnost, razen podatkov o času trajanja vojaškega roka in opravljanja vojaške službe, ki se hranijo trajno (8. člen).

Državni organi, gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije so dolžne upravnim organom, pristojnim za obrambne zadeve, dati na njihovo zahtevo podatke o zdravstvenem stanju in o posebnih znanjih vojaških obveznikov za ocenitev njihove sposobnosti za vojaško službo in določitev rodu, službe ter dolžnosti v Slovenski vojski. O spremembah osebnih podatkov ter stanj, do katerih je prišlo zaradi odločitev pristojnega organa, mora ta organ v petnajstih dneh o nastali spremembi obvestiti upravni organ, pristojen za obrambne zadeve, ki vodi obveznika v vojaški evidenci. Pristojno sodišče sporoča pristojnim organom podatke o uvedbi, ustavitvi ali prekinitvi kazenskega postopka le za vojaške obveznike, ki še niso odslužili vojaškega roka (9. člen).

Vojaški obveznik mora v petnajstih dneh po nastanku spremembe prijaviti upravnemu organu, pristojnemu za obrambne zadeve, spremembo zdravstvenega stanja, ki je pomembna za oceno sposobnosti za vojaško službo, pridobitev šolskih in strokovnih kvalifikacij, sklenitev in prenehanje delovnega razmerja oziroma vrsto in kraj opravljanja samostojne dejavnosti, spremembo kraja stalne oziroma začasne nastanitve in vrnitev s služenja vojaškega roka oziroma opravljanja nadomestne civilne službe. Vojaški obveznik mora prijaviti bivanje v tujini, daljše kot tri mesece, v petnajstih

dnevih pred odhodom, vrnitev iz tujine pa v petnajstih dnevih po prihodu v kraj stalne nastanitve (10. člen).

Vojaški obvezniki, ki so vpisani v vojaško evidenco, dobijo vojaško knjižico. Vojaška knjižica je javna listina, ki nadomešča osebno izkaznico, dokler je vojaški obveznik v vojaški službi. Z njo dokazuje izvršitev vojaške dolžnosti. Vojaško knjižico izda upravni organ, pristojen za obrambne zadeve, ki vodi vojaškega obveznika v vojaški evidenci. Vojaško knjižico je prepovedano odnesti iz države, jo uničiti ali odsvojiti (11. člen).

6.3. Nabor

Zakon o vojaški dolžnosti (Uradni list RS, št.18-742/91, RS/I 17-599/91, RS 13-587/93, RS 37-1749/95, RS 74-3430/95, RS 86/2002) obravnava nabor v svojem III. poglavju.

Naborna dolžnost obsega dolžnost izvrševati obveznosti v zvezi z vojaško evidenco. Med naborom mora nabornik na posamičen ali splošni poziv priti:

1. na zdravniške in druge preglede ter psihološke preiskave, da se ugotovi njegova sposobnost za vojaško službo;
2. na nabor;
3. nastopiti vojaški rok;
4. izvrševati druge, z zakonom o vojaški dolžnosti predpisane obveznosti.

Naborna dolžnost nastane v koledarskem letu, v katerem nabornik dopolni 17 let. Ta dolžnost traja, dokler nabornik ne nastopi vojaškega roka oziroma do njegove prevedbe v rezervni sestav, če je dolžnost služenja vojaškega roka uredil kako drugače. Naborna dolžnost preneha tudi, če je državljanu prenehala vojaška dolžnost po tem zakonu (12. člen).

Zdravniške in druge preglede ter psihološke preiskave nabornikov praviloma opravljajo na zahtevo upravnega organa, pristojnega za obrambne zadeve, pooblaščenec zdravstvene organizacije ter pooblaščenec zdravstveni delavci. Pooblastilo po 13. členu

daje ministrstvo, pristojno za zdravstvo, na predlog ministrstva, pristojnega za obrambo (13. člen).

Nabornik, ki je zaradi telesne ali psihične prizadetosti oziroma druge bolezni očitno nesposoben za vojaško službo, se ne kliče na zdravniške in druge preglede, preiskave in nabor. Njegova nesposobnost za vojaško službo se ugotavlja na podlagi predložene zdravstvene dokumentacije, ki ne sme biti starejša od šestih mesecev (13. člen).

Nabor se praviloma opravi v koledarskem letu, v katerem nabornik dopolni 18 let. Nabornik gre lahko na nabor, če to sam zahteva, v koledarskem letu, v katerem dopolni 17 let (14. člen).

Nabor opravljajo naborne komisije. Naborne komisije imenuje ministrstvo, pristojno za obrambo, za območje ene ali več občin. Ministrstvo, pristojno za obrambo, lahko imenuje tudi stalne naborne komisije (15. člen).

Na naboru naborna komisija ocenjuje sposobnost nabornika za vojaško službo ter določi rod oziroma službo, v kateri bo nabornik služil vojaški rok. Naborna komisija mu praviloma določi tudi vojaško evidenčno dolžnost, za katero se bo usposobil med vojaškim rokom. Pri tem upošteva njegova splošna in posebna znanja ter želje in potrebe Slovenske vojske. Na naboru naborna komisija izbere tudi nabornike, ki se bodo usposabljali za opravljanje nalog v rezervni sestavi policije v skladu z zakonom (16. člen).

Naborna komisija ocenjuje sposobnost vsakega nabornika za vojaško službo na podlagi izvidov predhodnih zdravniških in drugih pregledov ter preiskav in na podlagi zdravniškega pregleda pri naboru.

Ocena naborne komisije je lahko:

1. sposoben za vojaško službo;
2. delno sposoben za vojaško službo;
3. začasno nesposoben za vojaško službo za eno do štirih let;
4. nesposoben za vojaško službo.

Ocena, da je nabornik sposoben za določeno vojaško evidenčno dolžnost, se sme dati samo na podlagi zdravniških izvidov in drugih pregledov ter preiskav v določenem

zdravstvenem zavodu. Vojaške evidenčne dolžnosti po tem odstavku določi ministrstvo, pristojno za obrambo, določene zdravstvene zavode pa ministrstvo, pristojno za zdravstvo, na predlog ministrstva, pristojnega za obrambo (17. člen).

Nabornik, ki je ocenjen kot začasno nesposoben za vojaško službo, mora priti znova na nabor po preteku dobe, za katero je ocenjen kot začasno nesposoben.

Nabornik, ki je ocenjen kot začasno nesposoben za vojaško službo za čas daljši od koledarskega leta, v katerem dopolni 27 let, se prevede v rezervni sestav. Njegova sposobnost za vojaško službo se nato ocenjuje kot za obveznike v rezervnem sestavu.

Nabornik je lahko iz istih razlogov le dvakrat ocenjen kot začasno nesposoben za vojaško službo. Pri tretjem naboru naborna komisija dokončno oceni njegovo sposobnost za vojaško službo.

Nabornik, pri katerem je prišlo po naboru do spremembe zdravstvenega stanja, ki vpliva na oceno sposobnosti za vojaško službo, je lahko na lastno prošnjo ali na poziv upravnega organa, pristojnega za obrambne zadeve, poslan na ponovni zdravniški pregled, da se oceni njegova sposobnost za vojaško službo (18. člen).

Med trajanjem naborne dolžnosti se izberejo tudi kandidati za šolo častnikov vojne sestave na podlagi njihovega soglasja. Nabornike za šolo častnikov vojne sestave izbere komisija, ki jo imenuje ministrstvo, pristojno za obrambo (19. člen).

Rod, službo, oziroma vojaško evidenčno dolžnost, določeno ob naboru, lahko naborna komisija spremeni po kriterijih, ki jih določi ministrstvo, pristojno za obrambo, če je to potrebno zaradi popolnitve Slovenske vojske, spremembe nabornikovega zdravstvenega stanja, pozneje pridobljene strokovne izobrazbe, ali spremembe njegovega poklica ali če se spremeni status posameznika v smislu civilnega služenja. Za enote, zavode in vojaške evidenčne dolžnosti I. kategorije se lahko določi le nabornik, za katerega je dalo soglasje ministrstvo, pristojno za obrambo (20. člen).

Ministrstvo, pristojno za obrambo, izda podrobnejše predpise o merilih za ocenjevanje zdravstvene sposobnosti za vojaško službo, sestavi in načinu dela nabornih komisij ter enotah, službah in vojaško evidenčnih dolžnostih I. kategorije.

Način izvajanja zdravstvenih in drugih pregledov ter preiskav v zvezi z vojaško dolžnostjo ureja ministrstvo, pristojno za zdravstvo, v soglasju z ministrstvom, pristojnim za obrambo (21. člen).

6.4. Služenje vojaškega roka

Vojaški rok traja 7 mesecev. Predsednik Republike Slovenije praviloma odloči, da se vojaki odpustijo s služenja vojaškega roka do 30 dni pred potekom tega roka, če bojna pripravljenost Slovenske vojske to dovoljuje. Vojaški rok v skladu z odločitvijo Državnega zbora Republike Slovenije v primeru povečanja nevarnosti napada na državo, neposredne nevarnosti oziroma po razglasitvi vojnega ali izrednega stanja, traja tri mesece. Vojaški rok začne z dnem, ko nabornik postane vojaška oseba (22. člen).

Vojaški rok se služi v vojaških enotah in zavodih. Temeljno usposabljanje za določene vojaško evidenčne dolžnosti se lahko izvaja tudi izven učnih vojaških centrov. Programe usposabljanja predpisuje minister, pristojen za obrambo (23. člen).

Naborniki, ki imajo ustrezno šolsko izobrazbo in izpolnjujejo druge pogoje, določene za šolanje častnikov vojnih enot, lahko služijo vojaški rok v šoli za častnike vojne sestave. Njihove posebne pravice določajo predpisi o vojaški službi. Naborniki, ki so izbrani na naboru za določene vojaško evidenčne dolžnosti ter za šolo za častnike vojne sestave, se lahko med vojaškim rokom usposabljujejo tudi izven območja Republike Slovenije. Na usposabljanje za določene vojaško evidenčne dolžnosti oziroma za rezervne častnike izven območja Republike Slovenije se lahko napotijo naborniki, če ni možnosti, da se zagotovi njihovo usposabljanje v Republiki Sloveniji (25. člen).

Šteje se, da je vojaški rok opravil tudi vojaški obveznik:

1. ki je končal šolo za notranje zadeve, ki traja najmanj dve leti;
2. ki je končal študij obramboslovja in opravil predpisano stažiranje v vojaških enotah, najkasneje do konca septembra koledarskega leta, v katerem dopolni 27. leto starosti;
3. ki je končal usposabljanje za opravljanje nalog v rezervni sestavi policije v skladu z zakonom in v dolžini, ki ni krajša od vojaškega roka, določenega s tem zakonom;
4. ki je končal visokošolsko izobraževanje doma ali v tujini, ki se šteje za šolo za

- častnike in opravil predpisano stažiranje v Slovenski vojski;
5. ki je kot kandidat za vojaka, podčastnika ali častnika sklenil pogodbo o zaposlitvi z ministrstvom, pristojnim za obrambo, in uspešno opravil predpisano vojaško strokovno usposabljanje (26. člen).

Na služenje vojaškega roka se pošljejo naborniki, ki so ocenjeni kot sposobni ali delno sposobni za vojaško službo, praviloma v koledarskem letu, v katerem dopolnijo 19 let. Nabornik, ki v tem letu ni končal srednje šole, ki jo obiskuje, se pošlje na služenje vojaškega roka, ko to šolo konča, vendar najkasneje do konca koledarskega leta, v katerem dopolni 22 let.

Nabornik, ki po srednji šoli nadaljuje šolanje na fakulteti ali drugi visoki ali višji šoli, se pošlje na služenje vojaškega roka, ko šolanje konča, vendar najkasneje do konca koledarskega leta, v katerem dopolni 27let. Nabornik mora v času študija vsako leto predložiti potrdilo šole, da ima status študenta, upravnemu organu, pristojnemu za obrambne zadeve, ki ga vodi v vojaški evidenci. Potrdilo mora predložiti najkasneje do konca oktobra za tekoče šolsko leto.

Nabornik, ki po končani fakulteti ali drugi visoki šoli nadaljuje s podiplomskim študijem, se pošlje na služenje vojaškega roka, ko ta študij konča, vendar najkasneje do konca koledarskega leta, v katerem dopolni 30 let.

Nabornik, ki sam prosi, da bi bil poslan na služenje oziroma odslužitev vojaškega roka, se pošlje v prvem napotitvenem roku po vložitvi prošnje, če v tem letu dopolni 18 let. V vojnem stanju lahko Predsednik Republike Slovenije odredi, da se pošljejo na služenje vojaškega roka tudi naborniki, ki so dopolnili 18 let (27. člen).

Nabornik se lahko pošlje na služenje vojaškega roka do konca koledarskega leta, v katerem dopolni 27 let, če pa zaradi obveznosti ni bil poslan na služenje vojaškega roka, se ga pošlje na služenje vojaškega roka najpozneje do konca koledarskega leta, v katerem dopolni 30 let.

Vojaški obveznik, ki iz objektivnih razlogov ni bil poslan na služenje vojaškega roka do poteka roka, izrazi pa željo, da bi služil vojaški rok, se lahko pošlje na služenje vojaškega roka, če je ocenjen kot sposoben za vojaško službo in če še ni star 30 let (28. člen).

Na služenje vojaškega roka se ne pošlje:

1. nabornik, ki je pravnomočno obsojen na kazen mladoletniškega zapora ali nepogojno na kazen zapora zaradi kaznivega dejanja, dokler kazni ne preстане ali ni pogojno odpuščen;
2. nabornik, zoper katerega je bil uporabljen zavodski vzgojni ukrep ali varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu, dokler traja ta ukrep;
3. nabornik, zoper katerega je uveden kazenski postopek zaradi kaznivega dejanja, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, dokler ni postopek pravnomočno končan.

Pošljejo pa se na služenje oziroma odslužitev vojaškega roka po prestani kazni, po pogojnem odpustu oziroma po ustavitvi vzgojnega ali varnostnega ukrepa oziroma po pravnomočno končanem kazenskem postopku, vendar najpozneje do konca koledarskega leta, v katerem dopolnijo 30 let starosti (29. člen).

Služenja vojaškega roka je oproščen tisti, ki pridobi državljanstvo Republike Slovenije z naturalizacijo ali na podlagi mednarodnih pogodb, če je v državi, katere državljan je bil, odslužil vojaški rok ali če je dopolnil 27 let.

Služenja vojaškega roka je oproščen tudi državljan Republike Slovenije, ki ima tudi državljanstvo druge države in ima v drugi državi tudi stalno prebivališče (30. člen).

Služenje vojaškega roka se na nabornikovo prošnjo lahko pod določenimi pogoji tudi odloži (31. člen).

Služenje vojaškega roka se prekine:

1. vojaku, ki je med služenjem vojaškega roka ocenjen kot začasno nesposoben za vojaško službo;
2. vojaku, ki ga je med služenjem vojaškega roka sodišče pravnomočno obsodilo na nepogojno kazen zapora več kot tri mesece ali na kazen mladoletniškega zapora, dokler kazni ne preстане ali dokler ni pogojno odpuščen;
3. vojaku, zoper katerega je med vojaškim rokom uveden kazenski postopek zaradi kaznivega dejanja, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, ki ga je

storil, preden je nastopil vojaški rok, če je za tako dejanje predpisana kazen zapora več kot tri leta;

4. vojaku, ki je samovoljno zapustil enoto oziroma se samovoljno ni vrnil z dovoljene odsotnosti iz enote za več kot 30 dni.

Služenje vojaškega roka se ne prekine vojaku, ki je bil pravnomočno obsojen na kazen mladoletniškega zapora do dveh let ali na nepogojno kazen zapora do dveh let, če mu do konca vojaškega roka ni ostalo več kot dva meseca.

Vojaku, ki je bil ocenjen kot začasno nesposoben za vojaško službo, se sme služenje vojaškega roka prekiniti le enkrat. Vojak, ki bi mu bilo treba še drugič prekiniti vojaški rok, ker je ocenjen kot začasno nesposoben za vojaško službo, se prevede v rezervni sestav, ne glede na to, koliko časa je služil vojaški rok. Tak vojaški obveznik mora na ponovni zdravniški pregled, da se oceni njegova sposobnost za službo v rezervnem sestavu (32. člen).

Vojaku se sme služenje vojaškega roka na njegovo prošnjo prekiniti zaradi rojstva otroka, smrti ali hude bolezni v družini ali zaradi naravne ali druge hude nesreče, če bi zaradi njegove odsotnosti njegova družina zašla v težak položaj, za toliko časa, dokler trajajo navedeni razlogi, vendar najdlje za eno leto.

Vojaku se sme služenje vojaškega roka na prošnjo pristojne strokovne ali znanstvene organizacije prekiniti zaradi udeležbe na mednarodnih srečanjih ali strokovnega oziroma znanstvenega izpopolnjevanja v tujini, z njegovim soglasjem, vendar najdlje za eno leto.

Služenje vojaškega roka se sme vojaku na njegovo prošnjo in na prošnjo pristojne republiške športne organizacije prekiniti tudi zaradi priprav ali udeležbe v sestavi reprezentance na svetovnem ali evropskem tekmovanju ali na olimpijskih igrah, če dopusta za udeležbo na športnih tekmovanjih ni dobil po predpisih, ki urejajo službo v Slovenski vojski (33. člen).

Vojaški obveznik, ki mu je bilo prekinjeno služenje vojaškega roka, se pokliče na odslužitev preostalega dela vojaškega roka, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih mu je bilo prekinjeno služenje vojaškega roka, vendar najkasneje do konca koledarskega leta, v katerem dopolni 27 let in če mu je do izteka vojaškega roka ostalo več kot petnajst dni (34. člen).

Vojaški obveznik, ki odsluži vojaški rok, se odpusti iz služenja vojaškega roka in postane vojak v rezervi oziroma pod pogoji, določenimi s predpisi, ki urejajo službo v Slovenski vojski, rezervni podčastnik ali rezervni častnik (36. člen).

Ministrstvo, pristojno za obrambo, izda podrobnejše predpise o času in načinu pošiljanja nabornikov na služenje vojaškega roka, o odložitvi in prekinitvi služenja vojaškega roka, o odpustu vojakov s služenja vojaškega roka, ter o stažiranju vojaških obveznikov, ki so uspešno končali študij obramboslovja, v enotah in zavodih Slovenske vojske (37. člen).

6.5. Ugovor vesti vojaški dolžnosti

Za nabornike, ki nasprotujejo uporabi orožja, zakon omogoča uveljavljanje ugovora vesti vojaški dolžnosti. Tak nabornik lahko služi vojaški rok brez orožja ali opravi nadomestno civilno službo.

Ugovor vesti vojaški dolžnosti lahko uveljavljajo tudi vojaški obvezniki med in po služenju vojaškega roka, vendar mora v tem primeru opraviti 30 dnevno usposabljanje za opravljanje nalog za zaščito in reševanje (38. člen).

Civilna služba je nadomestilo vojaškemu roku, opravlja se v službah in organizacijah, ki opravljajo reševalno, humanitarno ali drugo dejavnost javnega pomena. Te organizacije morajo praviloma zagotoviti možnost nastanitve, prehrane, ter določiti odgovorno osebo za nadzor in organizacijo dela.

Med opravljanjem civilne službe ima državljan enake pravice glede zdravstvenega in socialnega zdravstva kot vojaki na služenju vojaškega roka (41. člen).

Državljanji morajo vložiti prošnje za uveljavitev ugovora vesti do dneva nabora pri upravnem organu, ki je pristojen za nabor. Vojaki na služenju vojaškega roka pa pri pristojni upravi za obrambo, prav tako vojaški obvezniki, ki so že odslužili vojaški rok. V času obravnavanja prošnje za priznanje ugovora vesti vse obveznosti nabornika in vojaškega obveznika, ki je že odslužil vojaški rok, v zvezi z vojaško dolžnostjo mirujejo, razen v primeru, če nabornik vloži prošnjo po preteku roka iz prvega odstavka 42. člena ali po septembru v koledarskem letu, v katerem je dopolnil 27 let starosti, ali je bil vojaškemu obvezniku, ki je že odslužil vojaški rok, vročen poziv na vojaško vajo

ali mobilizacijski poziv. Obravnava prošnje, ki jo je vložil nabornik med služenjem vojaškega roka ne vpliva na izvrševanje obveznosti v zvezi z vojaško dolžnostjo (42. člen).

O prošnjah nato odločajo komisije, ki morajo sprejeti odločitev v šestih oz. treh mesecih, če je vojak na služenju vojaškega roka (43. člen).

V primeru priznanja ugovora vesti, se državljan napoti na opravljanje civilne službe po odredbi upravnega organa. V primeru, ko pa je vojak na služenju vojaškega roka, mu leta preneha in se državljan napoti na opravljanje civilne službe. Pri tem se upošteva skupno trajanje obeh rokov (45. člen).

6.6. Dolžnost služiti v rezervni sestavi

Dolžnost velja za vojaške obveznike, ki so odslužili vojaški rok, ali so kako drugače uredili obvezno služenje. Lahko pa sodelujejo tudi ženske na podlagi njihovega soglasja in so usposobljene za opravljanje nalog. Dolžnost traja do koledarskega leta, v katerem vojaški obvezniki dopolnijo 50 let oz. 60 let starosti, če so rezervni častniki. Ženske lahko sodelujejo v letih od 19 do 40 (49. člen).

Dolžnost služiti v rezervnem sestavu se izvršuje z udeležbo na vojaških vajah, tečajih in drugih oblikah usposabljanja. Trajanje vojaških vaj je določeno v zakonu in sicer za rezervne vojake in rezervne podčastnike do 5 mesecev za rezervne častnike pa do 10 mesecev. Polovico vsega usposabljanja se opravi v prvih 10. letih po odslužitvi vojaškega roka. Vojaški obveznik je lahko v enem letu poklican na vojaške vaje največ do dveh mesecev (51. člen).

Vojaške vaje se praviloma organizirajo in izvajajo v vojaških enotah in zavodih, ter v organih za notranje zadeve (52. člen).

6.7. Opustitev izvajanja določenih sestavin vojaške dolžnosti v miru ter njihova ponovna uvedba

Zdravniški pregledi in druge psihološke preiskave nabornikov se prenehajo izvajati v miru najkasneje do 31.12.2003. Napotitve na služenje vojaškega roka, na opravljanje

nadomestne civilne službe oziroma na usposabljanje za opravljanje nalog v rezervni sestavi policije v miru, se izvajajo najdalj do 30.06.2004. Obvezno služenje v rezervni sestavi in 30-dnevno usposabljanje za zaščito in reševanje državljanov v miru, ki jim je bil priznan ugovor vesti vojaški dolžnosti po odsluženem vojaškem roku, se preneha izvajati 31.12.2010 (62.a člen). Sklep o prenehanju napotitev na služenje vojaškega roka in nadomestno civilno služenje je Državni zbor RS na predlog Vlade RS že sprejel.

Vojaška evidenca se vodi še naprej, vpis vojaških obveznikov v vojaško evidenco se izvede na podlagi podatkov uradne evidence o državljanih. Vojaškega obveznika se seznanijo z dolžnostmi in pravicami vojaškega obveznika praviloma v koledarskem letu, ko dopolni 18 let. Organi pristojni za obrambne zadeve, izvajajo priprave za ponovno uvedbo ocenjevanja zdravstvene sposobnosti za vojaško službo, nabora, napotitve na služenje vojaškega roka oziroma na opravljanje nadomestne civilne službe in za popolnjevanje Slovenske vojske s pripadniki rezervne sestave. Vojaška knjižica se izda vojaškemu obvezniku ob prvem vpoklicu v vojaško službo (62.b člen).

V skladu z možnostmi in potrebami Slovenske vojske se omogoči služenje vojaškega roka naborniku na podlagi prostovoljne odločitve, ki je enako dolžini temeljnega vojaško strokovnega usposabljanja, ki ga morajo opraviti kandidati za poklicno opravljanje vojaške službe brez odsluženega vojaškega roka v skladu z zakonom. Vojak ima med prostovoljnim služenjem pravico do prejemkov, povračil, izredne odsotnosti ter drugih pravic in dolžnosti, ki jih ta zakon določa za služenje vojaškega roka. Prostovoljno služenje vojaškega roka se všteva v pokojninsko dobo. Vojak, ki je prostovoljno odslužil vojaški rok, ima prednost pri zaposlitvi v Slovenski vojski oziroma pri sklenitvi pogodbe o prostovoljnem služenju v rezervni sestavi Slovenske vojske. Določbe tega člena se uporabljajo tudi za ženske (62.č člen).

Odločitev o ponovni uvedbi izvajanja zdravniških pregledov ter psiholoških preiskav, nabora, napotitve na služenje vojaškega roka oziroma na opravljanje nadomestne službe in obveznega služenja v rezervni sestavi sprejme Državni zbor RS na predlog Vlade RS ob povečani nevarnosti napada na državo oziroma neposredni vojni nevarnosti ali ob razglasitvi vojnega ali izrednega stanja v skladu z zakonom (62.e člen).

6.8. Spremembe sistema popolnjevanja Slovenske vojske

Državni zbor Republike Slovenije je 26.09.2002 na 18. seji sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (Uradni list RS, št. 86/2002). S tem zakonom se končuje dveletni cikel sprejemanja konstitutivnih, razvojnih in normativnih aktov, ki urejajo preoblikovanje obrambnega sistema in še posebej Slovenske vojske ter določajo njen srednjeročni in dolgoročni razvoj.

V letu 2002 in 2003 so bile narejene potrebne študije in proučene različne možne spremembe obvezniškega sistema popolnjevanja. Upoštevali so se stanje in trendi pri izvajanju vojaške dolžnosti, reorganizacija vojske, materialne in druge zmogljivosti ter procesi v primerljivih vojaških organizacijah drugih držav. Vlada je aprila 2003 sprejela politično odločitev o prehodu na sistem poklicnega popolnjevanja vojske v kombinaciji s prostovoljno rezervo, katere status je urejen v spremembah zakona o obrambi, kljub temu, da je stroka menila, da je za tak prehod potrebno daljše časovno obdobje. Proučene pa so bile tudi temeljne organizacijske, kadrovske in druge rešitve, ki so rabile za oblikovanje sprememb in dopolnitev zakona o vojaški dolžnosti.

Sprejeti zakon ureja dopolnitve obstoječega sistema vojaške dolžnosti, opustitev nabora, služenja vojaškega roka in obvezne službe v rezervni sestavi v miru ter pogoje za ponovno uvedbo celotnega sistema vojaške dolžnosti. Temeljni cilj sprememb pa je postaviti sodobno, racionalno in učinkovito vojaško organizacijo, primerljivo s sodobnimi vojaškimi organizacijami.

Najpomembnejše posledice uveljavitve zakona bodo:

- povečanje stalne sestave, zlasti vojakov, v letu 2004 in 2005;
- skupna stalna sestava in struktura vojske bosta podobni, kot sta bili načrtovani glede na dosedanje programe preoblikovanja, s približno 26.000 pripadniki vojne sestave oziroma približno 18.000 pripadniki po vključitvi Slovenije v Nato;
- pridobitev približno 19.000 kandidatov za prostovoljno službo v rezervni sestavi do leta 2010;
- nadaljnja reorganizacija upravnega dela ministrstva, ki se bo prilagodil spremembam v sistemu popolnjevanja vojske;

- odprava in rešitev kadrovskih neskladij v stalni sestavi vojske, to je povezano tudi s povečevanjem stalne sestave;
- zagotoviti bo treba ustrezno rast obrambnih izdatkov, saj se najpomembnejši delež dodatnih sredstev za obrambo nanaša na povečevanje stalne sestave, na posodabljanje opremljenosti in usposabljanja ipd. (<http://www.mors.si>).

Sprejeti zakon je tako omogočil, da se je nehal izvajati nabor in napotitve na služenje vojaškega roka. Obvezna služba v rezervni sestavi naj bi bila odpravljena z 31. 12. 2010.

Novembra 2002 je Slovenska vojska začela popolnjevati gorske enote s pogodbenimi pripadniki rezervne sestave na gorenjskem območju. Izpostave za obrambo iz Gorenjske so ponudile sklenitev pogodbe več kot 1000 pripadnikom, ki imajo vojaški raspored na območju izpostav za obrambo Radovljice, Jesenice, Kranj, Škofja Loka in Tržič. Pogodbo bo lahko sklenilo približno 100 vojakov rezervne sestave, ki imajo ustrezno znanje za razporeditev v gorsko enoto. Kandidate z drugih območij Slovenije bo Slovenska vojska povabila k sodelovanju konec leta 2003.

Popolnjevanje pogodbene rezervne sestave Slovenske vojske je novost in prvič se lahko državljani Slovenije prostovoljno odloči za sklenitev pogodbe o sodelovanju v rezervni sestavi Slovenske vojske. Sklenitev pogodbe prinaša veliko prednosti, na primer mesečno plačilo, plačilo za usposabljanje, nadomestilo plače oziroma drugih prejemkov med usposabljanjem... (<http://www.mors.si>).

Glede na spremenjen sistem popolnjevanja Slovenske vojske, s katerim se je opustil naborniški sistem in se izvaja prehod na poklicno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervo, se namreč po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti po prenehanju izvajanja obveznega služenja vojaškega roka skladno z zmožnostmi in s potrebami Slovenske vojske državljanom in državljkam Republike Slovenije od dopolnjenega 18. do 27. leta omogoči služenje vojaškega roka na podlagi prostovoljne odločitve. Letni načrt sprejema kandidatov na prostovoljno služenje, s katerim se bo opredelilo trajanje služenja glede na program usposabljanja, enote in število kandidatov, ki se jih lahko sprejme, ter druge pogoje, ki jih morajo izpolnjevati kandidati skladno s potrebami Slovenske vojske, bo podlaga za napotitev. Prostovoljno služenje je po dolžini in vsebini enako predhodnemu temeljnemu vojaško-strokovnemu usposabljanju,

ki ga morajo opraviti kandidati za poklicno opravljanje vojaške službe brez odsluženega vojaškega roka, in traja najmanj tri mesece.

Uredba o prostovoljnem služenju vojaškega opredeljuje splošne pogoje prostovoljnega služenja vojaškega roka, določa postopke napotitve, pravice in dolžnosti vojakov prostovoljcev, nadomestila, višino prejemkov in povračil ter druge zadeve v zvezi s prostovoljnim služenjem vojaškega roka. Uredba določa tudi primere, v katerih se kandidatom odloži prostovoljno služenje. Opredeljeni so možnost odpovedi prostovoljnemu služenju in primeri, v katerih se šteje, da se je kandidat odpovedal prostovoljnemu služenju. Določeni so primeri, ko se prostovoljno služenje vojaškega roka prekine oziroma preneha ter obveznosti vojakov prostovoljcev v posameznih primerih prenehanja prostovoljnega služenja.

Med prostovoljnim služenjem so pravice in dolžnosti vojakov prostovoljcev opredeljene s Pravili službe v Slovenski vojski (Ur.l.RS št. 82-3918/2003). Ministrstvo za obrambo vojakom prostovoljcem med prostovoljnim služenjem zagotavlja zdravstveno varstvo, pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter nezgodno zavarovanje.

Za zagotovitev čim večjega števila kandidatov, ki bi uspešno končali prostovoljno služenje vojaškega roka, se denarni prejemki vojakom prostovoljcem, določeni od osnove, ki jo predstavlja minimalna plača v Republiki Sloveniji, z vsakim mesecem povečujejo, ob uspešno končanem prostovoljnem služenju vojaškega roka pa vojaku prostovoljcu pripada še dodaten denarni prejemek. Z uredbo je določeno, da se vojakom prostovoljcem ob dovoljenih izhodih ob koncu tedna ali med prazniki povrnejo stroški prevoza do doma in nazaj v enoto (<http://www.mors.si>).

6.9. Vpliv sprememb sistema popolnjevanja SV na motivacijo nabornikov

Napovedane spremembe v Zakonu o vojaški dolžnosti in napovedan konec služenja vojaškega roka v miru najkasneje do 30.06.2004 so še dodatno zmanjšale motiviranost kontingenta nabornikov, ki bi naj bili do tega obdobja napoteni na služenje. V razgovoru z uradniki, ki delajo na izpostavi za obrambo na področju nabora v Ptujju, sem izvedel, da se je povečalo število vlog za preložitve napotitve, število vlog za ugovor vesti, ipd. Iz tega se lahko sklepa, da se je veliko nabornikov poskušalo izogniti

služenju vojaškega roka v zadnji in predzadnji generaciji, ki sta bili še napoteni na služenje vojaškega roka.

Prav tako je napoved konca služenja vojaškega roka v miru povzročila pri vojaki na služenju vojaškega roka precejšnjo negativno motivacijo za delo in usposabljanje. Opazil sem, da so ob določenih aktivnostih, ki so zahtevale večje napore ali angažiranje, velikokrat negodovali, zakaj oni morajo izvajati te naloge, ko pa generacijam za njimi tega ne bo več potrebno opravljati. Podobno je bilo občutiti pri delu z vojaki naborniki določena negodovanja, ko so se primerjali z poklicnimi vojaki. Poklicni vojaki so bili bolje opremljeni, izvajali so bolj »atraktivno« usposabljanje in urjenje (imeli so veliko več sredstev za usposabljanje, bojna vozila, opremo bojevnika 2000...), bili so neprimerno bolj medijsko prisotni v javnosti in bili so tudi finančno neprimerno bolje nagrajani s plačo kot pa vojaki naborniki.

Spremembe v sistemu popolnjevanja SV pa so pozitivno vplivale na motiviranost tistih nabornikov, ki so v tem videli možnost za poklicno opravljanje vojaškega poklica kot poklicni vojaki SV ali kot pogodbeni pripadniki rezervne sestave.

Kljub večjemu negativnemu kakor pozitivnemu vplivu omenjenih sprememb v sistemu popolnjevanja SV na motiviranost nabornikov na služenju vojaškega roka, moram reči, da pri delu z naborniki na služenju vojaškega roka nismo imeli večjih disciplinskih težav, ki bi izvirale iz tega.

Menim, da bi omenjeno slabo motiviranost za služenje vojaškega roka lahko zmanjšali, če bi v preteklosti v Slovenski vojski namenili informiranju javnosti o poteku služenja vojaškega roka in delu in življenju vojakov na služenju vojaškega roka le del sredstev in medijskega prostora, ki ga sedaj namenjamo projektu »PROVOJ« za pridobivanje kadra za poklicne vojake. Prav tako bi bilo potrebno bolj upoštevati strokovna mnenja in ugotovitve študij o odnosu mladih do vojske, ter študij, ki so bile opravljene o prehodu na poklicno vojsko. Žal pa sta se Vlada Republike Slovenije in Državni zbor RS odločila na politični ravni, ki ni v celoti upoštevala stroke, ki je zagovarjala postopen prehod do leta 2006 oziroma 2010.

7. EMPIRIČNE UGOTOVITVE O MOTIVIRANOSTI ZA SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA V SLOVENSKI VOJSKI

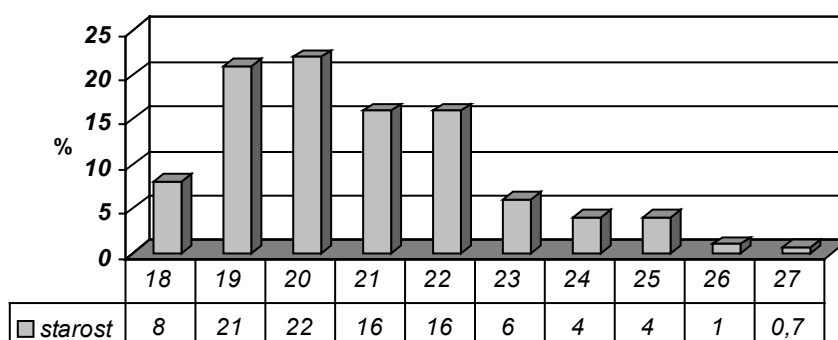
7.1. Splošni podatki o anketi

V anketi so sodelovali vojaki naborniki na služenju vojaškega roka generacija »Januar - 2003« v 172. UBP SV Ptuj. Vsi izbrani anketiranci so v anketi sodelovali prostovoljno, nobeden anketiranec ni ankete zavrnil, in vsi anketiranci so anketne vprašalnike izpolnili v celoti. Z anketo sem zajel 138 vojakov nabornikov na služenju vojaškega roka, ki so se odločili za služenje vojaškega roka z orožjem, tako da med njimi ni bilo potencialnih kandidatov za civilno služenje, nesposobnih in vseh drugih, ki so se poskušali vojaščini izogniti.

I. Starostna struktura anketirancev:

V anketi je sodelovala skupina vojakov nabornikov, ki je po starostni strukturi vojakov na služenju vojaškega roka predstavljala povprečno generacijo vojakov na služenju vojaškega roka. Povprečna starost anketiranih vojakov nabornikov v skupini je bila 21 let. V skupni so bile zajete vse starosti od 18 let do 27 let.

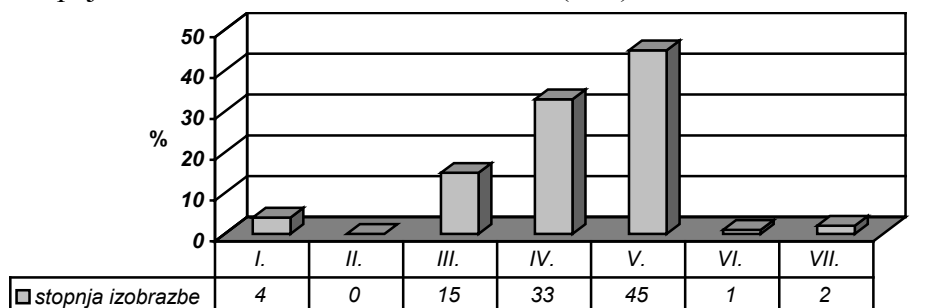
Graf 7.1: Starostna struktura anketirancev (v %):

II. Izobrazbena struktura anketirancev:

V skupini anketirancev so bile zastopane stopnje strokovne izobrazbe od I. stopnje strokovne izobrazbe do VII. stopnje strokovne izobrazbe, razen II. stopnje strokovne izobrazbe. Največ je bilo anketirancev s IV. Stopnjo (33) in s V. stopnjo strokovne izobrazbe (45), kar prav tako ne odstopa od povprečne strukture vojakov nabornikov na služenju vojaškega roka glede na stopnjo strokovne izobrazbe.

Graf 7.2: Stopnja strokovne izobrazbe anketirancev (v %):

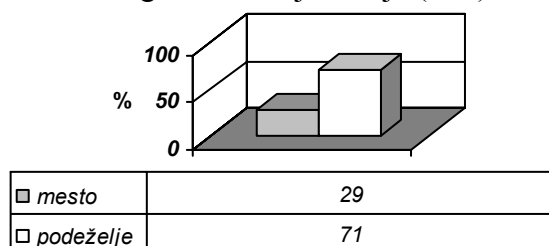

Iz grafa 7.2 lahko ugotovimo, da so bili za analizo najbolj pomembni odgovori anketirancev z III., IV. in V. stopnjo strokovne izobrazbe, ki predstavljajo večino anketirancev.

III. Struktura anketirancev glede na kraj bivanja:

Glede na kraj bivanja je bilo v skupini dve tretjini anketirancev, ki bivajo na podeželju in tretjina anketirancev, ki prebivajo v mestu.

Graf 7.3: Struktura anketirancev glede na kraj bivanja (v %):

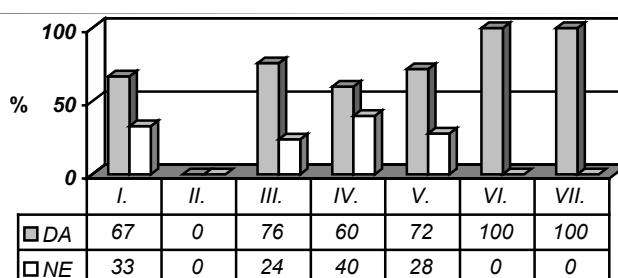
7.2. Analiza odgovorov na anketna vprašanja

I.

Pričakoval sem, da so naborniki dovolj dobro seznanjeni z zakonskimi predpisi, ki urejajo služenje vojaškega roka, saj gre za obveznost, ki jih za 7 mesecev izloči iz njihovega normalnega življenja.

Anketa je pokazala, da je 67% nabornikov dovolj dobro seznanjenih z zakonskimi predpisi, ki urejajo služenje vojaškega roka, 33% nabornikov pa ne. Sklepamo lahko, da so ne glede na stopnjo izobrazbe vsi anketiranci sorazmerno enako informirani z zakonskimi akti, ki urejajo služenje vojaškega roka.

Graf 7.4: Seznanjenost z zakonskimi predpisi, ki urejajo služenje vojaškega roka (v %):

Glede na kraj bivanja je anketa pokazala, da so vsi anketiranci sorazmerno enako informirani z zakonskimi akti, ki urejajo služenje vojaškega roka.

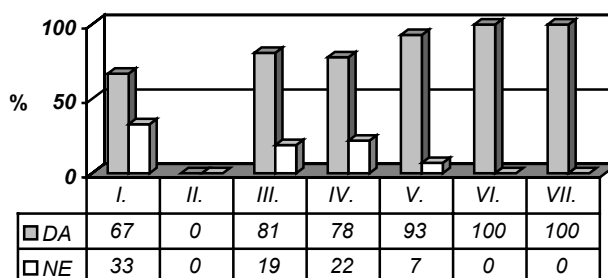
Če primerjam rezultate ankete z lastnimi izkušnjami pri delu z vojaki naborniki na služenju vojaškega roka, lahko ugotovitve ankete potrdim le delno, saj je bila večina vojakov nabornikov seznanjena z zakonskimi predpisi, ki urejajo služenje vojaškega roka v neki splošni obliki, niso pa bili dovolj dobro seznanjeni z vsemi pravicami in dolžnostmi, ki iz tega izhajajo in s postopki, kako določene zadeve glede vojaške dolžnosti urejati v skladu z zakoni.

II.

Pričakoval sem, da je bila velika večina nabornikov pred začetkom služenja vojaškega roka seznanjena s sklepom Vlade RS, da bo z letom 2004 konec splošne vojaške obveznosti, kar je anketa tudi potrdila. Z omenjenim sklepom Vlade Republike Slovenije je bilo seznanjenih 83% nabornikov.

Iz ankete je bilo tudi razvidno, da so bili anketiranci z višjo stopnjo izobrazbe bolj informirani o sklepu Vlade RS, da bo z koncem leta 2004 konec splošne vojaške obveznosti, kakor tisti z nižjo stopnjo izobrazbe.

Graf 7.5: Informiranost o sklepu Vlade RS, da bo konec leta 2004 konec splošne voj. Obveznosti (v %):

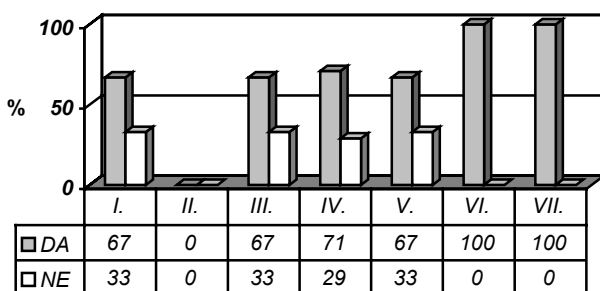
Glede na kraj bivanja so bili vsi anketiranci sorazmerno enako informirani o sklepu Vlade RS, da bo s koncem leta 2004 konec splošne vojaške obveznosti. Visoka informiranost je bila pričakovana, saj je bilo o tem veliko govora v medijih.

III.

Da služijo vojaški rok zgolj zato, ker to narekuje zakonodaja, je dejalo 67% anketirancev, da ne pa 33% anketirancev.

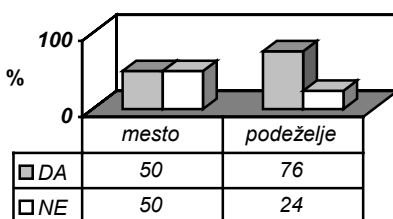
Iz tega lahko sklepamo, da ima le ena tretjina vojakov nabornikov še neke druge motive za služenje vojaškega roka, ki jih lahko pripišemo po faktorsko analitični teoriji motivacije ergu pridobivanja in ergu raziskovalnosti ter sentimentu nadjaza. V razgovoru z vojaki je večina vojakov, ki so menili, da ne služijo vojaškega roka zgolj zaradi zakonodaje, dejala, da bi se želeli zaposliti v SV kot poklicni vojaki in da je odslužen vojaški rok eden od pogojev za sklenitev pogodbe. Manjši del vojakov je dejal, da je služenje vojaškega roka del tradicije oziroma državljanske dolžnosti, nekaj pa jih je dejalo, da jih vojska kot taka zanima in služijo iz tega motiva.

Graf 7.6: Ali naborniki služijo vojaški rok zgolj zato ker to narekuje zakonodaja (v %):

Anketiranci, ki živijo na podeželju, so bili v večji meri mnenja, da služijo vojaški rok zgolj zato, ker to narekuje zakonodaja, kakor anketiranci, ki bivajo v mestu.

Graf 7.7: Ali naborniki služijo vojaški rok zgolj zato ker to narekuje zakonodaja (v %):

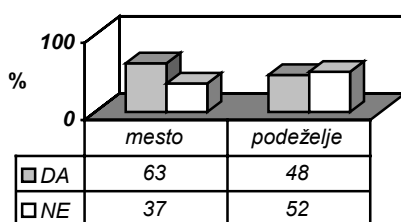
IV.

Ali so naborniki informacije o poteku služenja vojaškega roka pridobili iz virov javnega informiranja (časopis, TV, radio, internet...)?

Anketa je pokazala, da je le 52% anketirancev dejalo, da so o poteku služenja vojaškega roka informacije pridobili iz virov javnega informiranja. Ugotovitev potrjuje moje mnenje, da je bilo premalo narejenega prav na področju, za katerega je bila zadolžena služba za stike z javnostjo na MORS in v SV. V letih 1991 do 1993 je bila SV in s tem področje služenja vojaškega roka po mojem mnenju dokaj dobro zastopana v javnih medijih, nato pa se je medijska prisotnost iz leta v leto zmanjševala oziroma se je SV vedno bolj prikazovala v negativni luči v povezavi z raznimi političnimi aferami, nezgodami in podobno.

Anketa je pokazala tudi, da so bili anketiranci, ki živijo na podeželju, slabše informirani o služenju vojaškega roka iz virov informiranja (časopis, TV, radio, internet...), kakor anketiranci, ki bivajo v mestu. V razgovoru z anketiranci sem ugotovil, da bi lahko bil eden od vzrokov za to slabša zastopnost sodobnih informacijskih medijev na podeželju in pa v morebitnem manjšemu zanimanju za pridobitev teh informacij med mladimi, ki živijo na podeželju.

Graf 7.8: Informacije o poteku služenja vojaškega roka sem pridobil iz virov informiranja (časopis, TV, radio, internet...) (v %):

V.

Na osnovi lastnih izkušenj in razgovorov z vojaki naborniki na služenju vojaškega roka sem pričakoval, da so naborniki veliko informacij, kako poteka služenje vojaškega roka, dobili od sorodnikov, največ pa od prijateljev, ki so že odslužili vojaški rok.

V anketi se je le-to potrdilo, saj je 76% anketirancev dejalo, da so veliko informacij o tem, kako poteka vojaški rok, pridobili od sorodnikov in 90% anketirancev, da so največ informacij pridobili od prijateljev, ki so že odslužili vojaški rok.

Menim, da je bila vzrok temu predvsem slaba dostopnost informacij o služenju vojaškega roka v javnih medijih. SV je za svojo lastno promocijo naredila premalo in živela v nekem prepričanju samozadostnosti in se je na situacijo odzvala šele v letu 2001, ko je motiviranost mladih za služenje vojaškega roka že krepko padla.

Seveda ne smemo mimo dejstva, da so bile informacije, ki so jih naborniki pridobili od sorodnikov in prijateljev, ki so že odslužili vojaški rok, velikokrat netočne in pristranske ter opremljene z različnimi stereotipi o vojski kot takšni. V veliko primerih so imeli ti sorodniki oziroma prijatelji izkušnje o služenju v JLA, ki so jih posploševali in povezovali z služenjem vojaškega roka v SV. Zato na osnovi lastnih izkušenj, pridobljenih pri delu z vojaki na služenju vojaškega roka, sklepam, da je imel le določen del teh informacij pozitivne motivacijske učinke, večji del pa vsaj v zadnjem obdobju predvsem negativne motivacijske učinke.

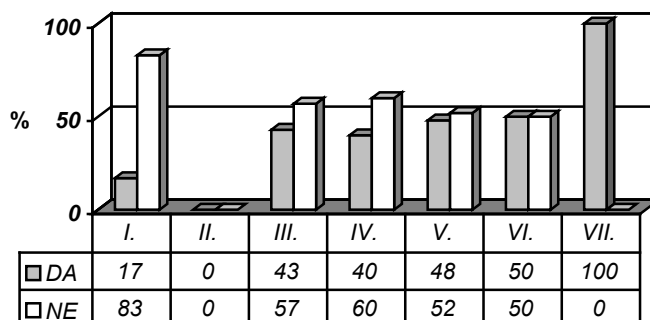
VI.

Ali so naborniki razmišljali o preložitvi vpoklica, da bi se tako izognili služenju vojaškega roka?

Anketa je pokazala, da je 42% nabornikov razmišljalo o preložitvi vpoklica, da bi se tako izognili služenju vojaškega roka. V razgovorih z anketiranci, je precej vojakov nabornikov dejalo, da so se kljub temu, da so razmišljali o preložitvi, odločili za služenje vojaškega roka, zato ker so to od njih pričakovali ali v družini ali v okolju, kjer živijo, oziroma so imeli občutek dolžnosti, željo, da ravnajo po določenih načelih, potrebo po spoštovanju staršev, vzornikov in idealov, kar bi lahko pripisali sentimentu nadjaza.

Glede na stopnjo izobrazbe so anketiranci z višjo stopnjo izobrazbe v večjem odstotku razmišljali o preložitvi vpoklica, kar bi pomagalo izogniti se služenju vojaškega roka, kakor anketiranci z nižjo stopnjo izobrazbe.

Graf 7.9: Naborniki, ki so razmišljali o preložitvi vpoklica in s tem o ogibanju služenja vojaškega roka (v %):

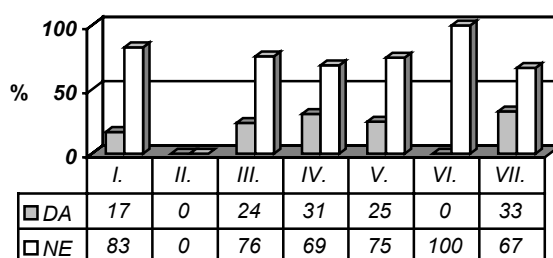
Anketa je pokazala tudi, da so anketiranci, ki v bivajo v mestu, v manjšem odstotku razmišljali o preložitvi vpoklica kot anketiranci, ki bivajo na podeželju.

VII.

Ali so naborniki razmišljali o civilnem služenju pred nastopom služenja vojaškega roka?

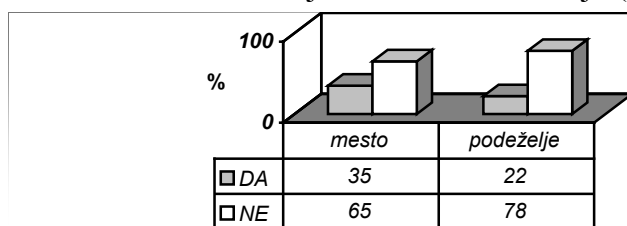
Anketa je pokazala, da je 26% nabornikov razmišljalo o civilnem služenju pred nastopom služenja vojaškega roka. Pri tem pa moramo upoštevati, da so v anketi sodelovali vojaki naborniki ob koncu II. faze usposabljanja, ki so se odločili za služenje vojaškega roka z orožjem, tako da med njimi ni bilo potencialnih kandidatov za civilno služenje, nesposobnih in vseh drugih, ki so se poskušali vojaščini izogniti. Anketa je v bistvu zajela same prepričane vojake, oziroma tiste, ki so se sprijaznili z dejstvom, da bodo obveznost odslužili na vojaški način.

Graf 7.10: Ali so naborniki razmišljali o civilnem služenju (v %):

Opazimo lahko, da odstotek anketirancev, ki so razmišljali o civilnem služenju, rahlo narašča s stopnjo izobrazbe.

Graf 7.11: Ali so naborniki razmišljali o civilnem služenju (v %):

Rezultati kažejo, da so anketiranci, ki bivajo v mestu, v večjem odstotku razmišljali o civilnem služenju kakor anketiranci, ki bivajo na podeželju.

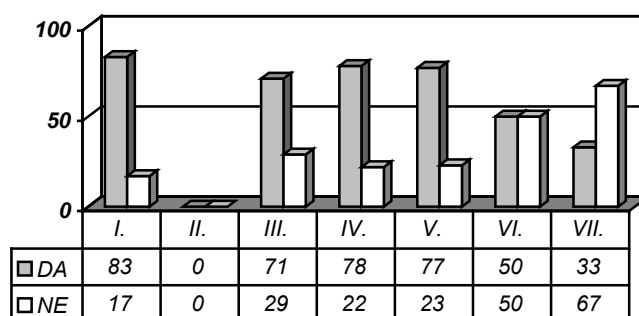
V raziskavi o odnosu mladih do služenja vojaškega roka v SV iz leta 1998 je statistična obdelava podatkov pokazala, da so se vojaki na vprašanje *Ali bi se odločili za civilno služenje vojaškega roka?* v večini opredelili za odgovore verjetno ne (25,2%) in gotovo ne (38,9%) (Vrečar, 2000: 55).

VIII.

Pričakoval sem, da bo večina vojakov nabornikov mnenja, da bi se morali vsi sposobni fantje usposabljati za obrambo domovine.

Anketa je pokazala, da je bilo takšnega mnenja kar 73% anketirancev. Pri podrobnejši analizi lahko opazimo, da je odstotek anketirancev, ki so mnenja, da bi se morali vsi sposobni fantje usposabljati za obrambo domovine, najvišji pri anketirancih s I. stopnjo izobrazbe, najnižji pa pri anketirancih z VII. stopnjo izobrazbe.

Graf 7.12: Ali bi se morali vsi sposobni fantje usposabljati za obrambo domovine (v %):

Opozoriti je potrebno, da je bilo to mnenje fantov, ki so služili vojaški rok, medtem ko je bilo splošno mnenje mladih drugačno, saj je število prošelj za civilno služenje

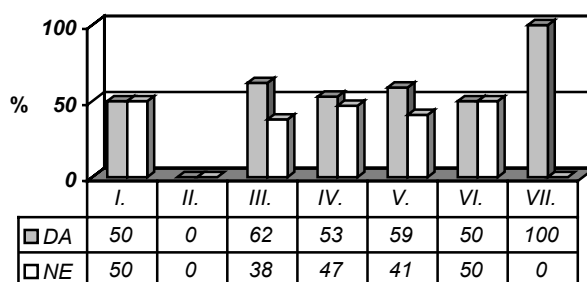
vojaškega roka naraščalo, uzakonjeno pa je bilo tudi uvajanje poklicne vojske, kot nove oblike sistema popolnjevanja SV.

IX.

Ali so vojaki naborniki bili mnenja, da bi lahko vojaški rok služila tudi dekleta ali je to le privilegij moških?

Nekaj več kot polovica anketirancev (57%) je menila, da bi lahko vojaški rok služila tudi dekleta. Glede na izkušnje iz razgovorov z naborniki in pa tudi z nekaterimi pripadniki stalne sestave SV, sem podoben rezultat ankete pričakoval.

Graf 7.13: Ali bi lahko vojaški rok služila tudi dekleta (v %):

Opazimo lahko, da so bili vsi trije anketiranci z VII. stopnjo izobrazbe mnenja, da bi lahko tudi dekleta služila vojaški rok.

X.

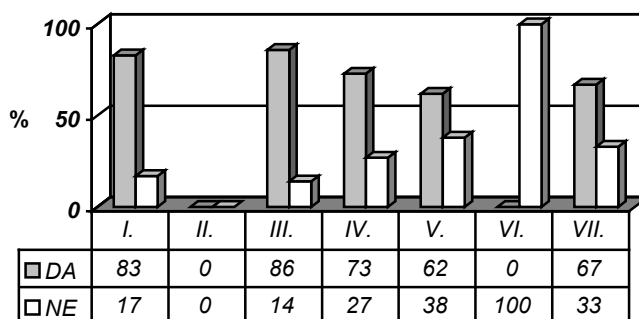
Menim, da so vojaki naborniki s služenjem vojaškega roka doprinesli k večji zagotovitvi varnosti domovine.

Anketa je pokazala, da so bili vojaki naborniki v 69% menja, da so s tem, da so služili vojaški rok, doprinesli k zagotavljanju varnosti domovine. V razgovorih z vojaki naborniki so le-ti v približno eni četrtini vseh primerov dejali, da jih je za služenje vojaškega roka motiviralo to, da imajo radi svojo državo in bi ji radi služili.

Tukaj lahko najdemo povezavo teh trditev z ergom varnosti, sentimentom nadjaza ter patriotsko – političnim sentimentom na eni strani in s prisotnostjo tradicije, da mladi

fantje služijo svoji domovini in se usposabljaajo za njeno obrambo, ki je v slovenski družbi še zmeraj prisotna.

Graf 7.14: S služenjem voj. roka sem doprinesel k večji zagotovitvi varnosti (v %):

Opazimo lahko, da odstotek anketirancev, ki so mnenja, da so s tem, da služijo vojaški rok, doprinesli k zagotavljanju varnosti domovine, z višanjem stopnje izobrazbe rahlo pada. Oba anketiranca s VI. stopnjo izobrazbe, sta bila mnenja, da s tem, da služita vojaški rok, nista doprinesla k zagotavljanju varnosti domovine.

XI.

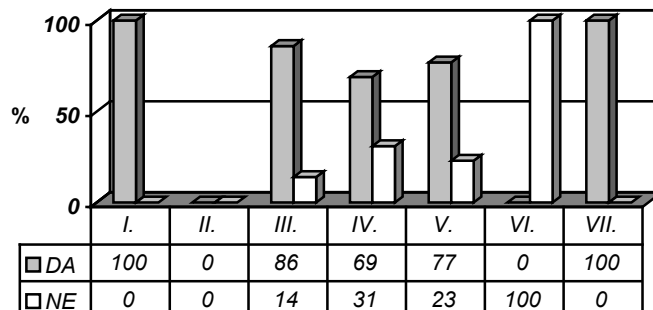
Na služenju vojaškega roka so vojaki naborniki pridobili nova znanja in spretnosti, ki jih bodo potrebovali in lahko uporabili tudi v svojem civilnem življenju.

Anketa je pokazala, da je 75% anketirancev menilo, da se bodo na služenju vojaškega roka naučili česa, kar bodo potrebovali v svojem civilnem življenju. V razgovorih z naborniki jih je bilo nekaj mnenja, da bodo v SV pridobili znanja, s katerimi bodo lažje našli službo v civilni strukturi. Veliko jih je bilo mnenja, da bodo pridobili znanja in veščine, ki jim lahko koristijo pri življenju v izrednih razmerah – pri prvi pomoči, lahko bi pomagali ljudem v stiski. Manjši del pa jih je menil, da bodo pridobili tudi določena tehnična znanja. Pri tem lahko zasledimo kot motivacijske dejavnike: zaščito, rizikovalnost, konstruktivnost in pridobivanje.

Vseh šest anketirancev s I. in vsi trije anketiranci s VII. stopnjo izobrazbe, so bili mnenja, da se bodo na služenju vojaškega roka naučili česa, kar bodo potrebovali v svojem civilnem življenju, v nasprotju z obema anketirancema s VI. stopnjo izobrazbe,

ki sta bila mnenja, da se na služenju vojaškega roka ne bosta naučila ničesar, kar bosta potrebovala v svojem civilnem življenju.

Graf 7.15: Na služenju vojaškega roka se bom naučili česa, kar bom potreboval v svojem civilnem življenju (v %):

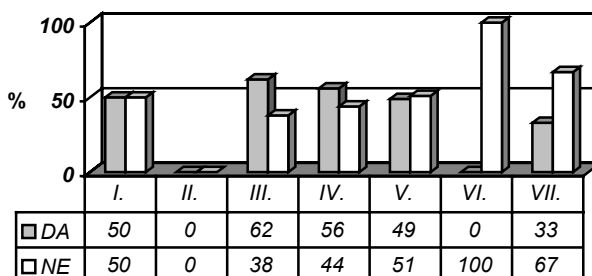

XII.

Vojake nabornike so na služenju vojaškega roka motivirali predvsem dobri medčloveški odnosi med vojaki in nadrejenimi podčastniki in častniki. Medčloveški odnosi so zelo pomemben dejavnik motivacije, posebej v vojski, ki gradi svojo aktivnost na delovanju v paru, skupini, oddelku. Kot motivacijska motiva se prepletata erg varnosti in erg črednosti, med katerima ima prav slednji najmočnejši vpliv.

Anketa je pokazala, da 51% anketirancev motivirajo predvsem dobri medčloveški odnosi med vojaki in nadrejenimi podčastniki in častniki. 81% anketirancev pa je bilo mnenja, da so jih motivirali predvsem dobri medčloveški odnosi med sovojaki.

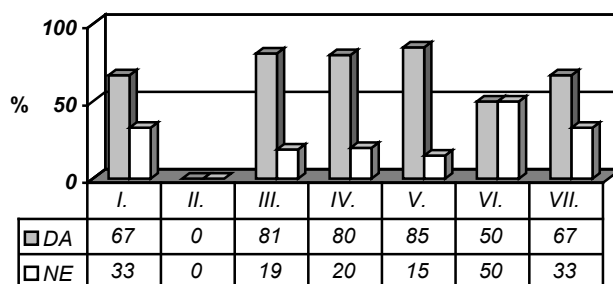
Graf 7.16: Motivirali so me predvsem dobri medčloveški odnosi med vojaki in nadrejenimi podčastniki in častniki (v %):

Dolgoletne izkušnje pri delu z vojaki naborniki potrjujejo ugotovitev ankete, saj jim je ravno tovarištvo med sovojaki in pripadnost skupini zmeraj veliko pomenila.

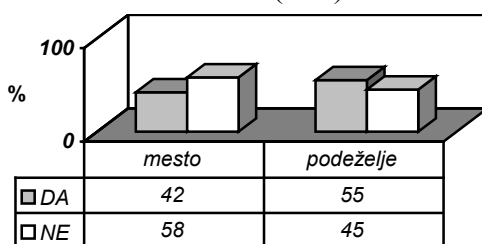

Graf 7.17: Motivirali so me predvsem dobri medčloveški odnosi med sovojaki (v %):

Če primerjamo graf 7.16 in graf 7.17, lahko ugotovimo, da vojake nabornike bolj motivirajo dobri medčloveški odnosi med sovojaki kakor dobri medčloveški odnosi med vojaki, podčastniki in častniki. Iz lastnih izkušenj ugotavljam, da je vzrok za to razliko v tem, da so vojaki med seboj v glavnem enaki, imajo enake cilje, medtem ko so podčastniki in častniki predvsem poveljujoči tem vojakom. Poudariti moram še to, da so bili ravno podčastniki in častniki najbolj dejavni motivatorji, ki so s svojim delom in odnosom do dela in vojakov nabornikov ob pomanjkanju drugih motivacijskih dejavnikov vzdrževali zadovoljiv nivo motiviranosti vojakov nabornikov za služenje vojaškega roka.

Graf 7.18: Motivirali so me predvsem dobri medčloveški odnosi med vojaki in nadrejenimi podčastniki in častniki (v %):

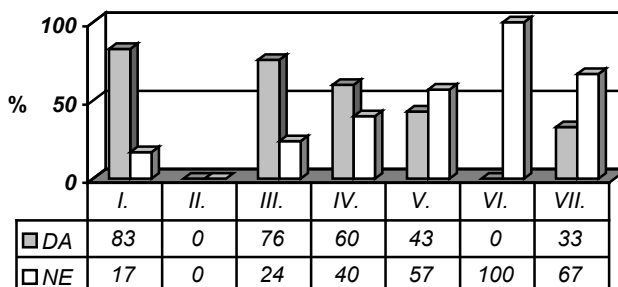
Anketiranci, ki bivajo na podeželju, so bili v višjem odstotku mnenja, da jih motivirajo predvsem dobri medčloveški odnosi med vojaki in nadrejenimi podčastniki in častniki, kakor anketiranci, ki bivajo v mestu.

XIV.

Ali poveljniki kot najodgovornejši za motivacijo vojakov dovolj dobro motivirajo vojake nabornike za usposabljanje?

Anketiranci so menili, da jih nadrejeni poveljniki dovolj dobro motivirajo za usposabljanje, tako je dejalo 54% anketirancev.

Graf 7.19: Nadrejeni poveljniki me dovolj dobro motivirajo za usposabljanje (v %):

V raziskavi se je pokazalo, da so vojaki naborniki z nižjo stopnjo izobrazbe v večji meri zadovoljni z motiviranjem poveljnikov za usposabljanje, to mnenje pa se z višanjem stopnje izobrazbe pri vojakih nabornikih zmanjšuje. Vzrok za takšno stanje lahko po mojih lastnih izkušnjah, pridobljenih pri delu z vojaki naborniki na usposabljanju, pripišemo manjšanju možnosti za uporabo in izvajanje stimulativnih ukrepov, ki sem jih podrobneje predstavil v poglavju 5.2. Motiviranje v Slovenski vojski na straneh 30 – 31.

Kot primer bom primerjal način in možnosti motiviranja vojakov nabornikov s strani poveljnika pri usposabljanju v letih 1991 in 1992, ko sem opravljal delo poveljnika voda v 710. in 730. Učnem centru Slovenske vojske z načinom in možnostmi, ki sem jih imel kot poveljnik Poveljniške čete v 2/72. br. SV v letih 1999 in 2000.

V letih 1991 in 1992 smo imeli poveljniki na razpolago vse s pravili in navodili o motivaciji predpisane ukrepe. Vojake smo lahko nagrajevali v skladu s pravili in navodili glede na dosežene rezultate pri usposabljanju in po mojem mnenju dosegali dokaj visoko motiviranost vojakov za usposabljanje. Z leti smo poveljniki v enotah dobivali vedno več nalog s področja motivacije, hkrati pa smo bili vedno bolj omejeni pri izvajanju motivacijskih ukrepov z različnimi omejitvami, koliko vojakov lahko nagradimo, koliko predlogov za pohvalo lahko podamo ipd. Stvari so dejansko zašle s področja motiviranja v področje administrativnih omejitev, kar je močno vplivalo na motiviranost vojakov nabornikov za usposabljanje. V letih 1999 in 2000 sem kot poveljnik čete, ki sem imel v enoti okrog 100 vojakov nabornikov, ob koncu tedna poveljniku lahko podal predlog za nagradni vikend za enega vojaka. S tem, ko

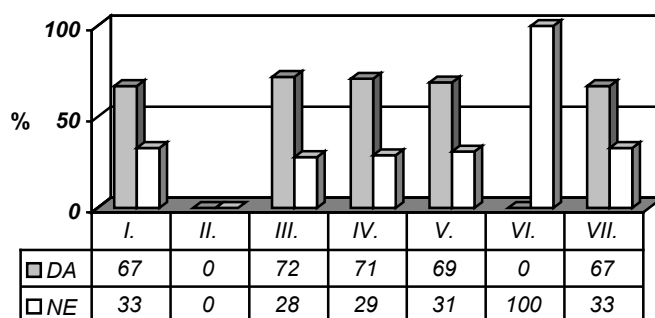
poveljniki nismo več mogli izreči pohvale ali nagraditi vojaka s pošteno, pravično in pravočasno nagrado, smo pri vojaki izgubili tudi določen del avtoritete, ki pa je v vojaškem kolektivu za njegovo učinkovitost ključnega pomena.

XV.

Kot častnik Slovenske vojske sem ponosen na delo, ki ga opravljam, zato sem pričakoval, da so vojaki naborniki ponosni, da lahko služijo vojaški rok, kar je po motivacijskih teorijah v povezavi z ergom samopotrjevanja in sentimentom jaza.

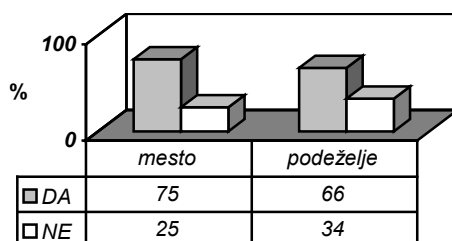
Anketa je pokazala, da je 69% anketirancev ponosnih, da so lahko služili vojaški rok. V razgovorih z vojaki naborniki smo velikokrat prišli do zaključkov, da jim služenje vojaškega roka predstavlja tudi neke vrste izziv, da bi si dokazali, da to zmorejo.

Graf 7.20: Ponosen sem, da lahko služim vojaški rok (v %):

Izstopajo pa anketiranci z VI. stopnjo izobrazbe, ki pa so v 100% mnenja, da niso ponosni na sebe, ker lahko služijo vojaški rok.

Graf 7.21: Ponosen sem, da lahko služim vojaški rok (v %):

Anketa je pokazala tudi zanimiv podatek, da so bili anketiranci, ki bivajo v mestu, nekoliko bolj ponosni na to, da lahko služijo vojaški rok, kot tisti, ki bivajo na podeželju.

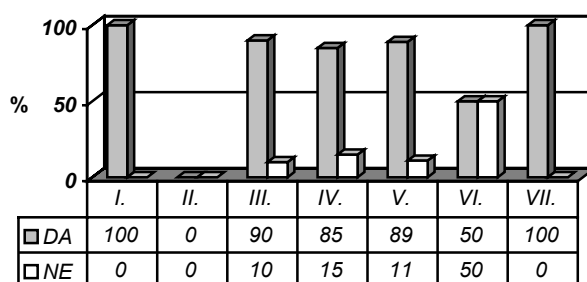
V raziskavi o odnosu mladih do služenja vojaškega roka v SV iz leta 1998 je statistična obdelava podatkov pokazala, da je bilo 27,1% vojakom v čast služiti domovini in v Slovenski vojski, 21,3% vojakov se pozivu na služenje vojaškega roka ni odzvalo s pretiranim navdušenjem, vendar so menili, da so ta čas koristno izrabili, dobra tretjina vojakov (36,4%) pa je po odsluženem vojaškem roku izjavila, da je služenje vojaškega roka le izguba časa (Vrečar, 2000: 48).

XVI.

Na osnovi razgovorov s starši in sorodniki vojakov nabornikov ob obiskih v vojašnici lahko sklepam, da so le-ti bili ponosni na vojake nabornike, ker so služili vojaški rok. Veliko staršev je v razgovorih dejalo, da menijo, da je služenje vojaškega roka potrebna izkušnja za njihove sinove. Čutiti je bilo, da je služenje vojaškega roka dolžnost do domovine, da je to nekakšna tradicija oziroma običaj, ki se je skozi slovensko zgodovino ponavljal vse od časov Marije Terezije in ki naj bi pokazal, kdaj je fant odrasel v moža.

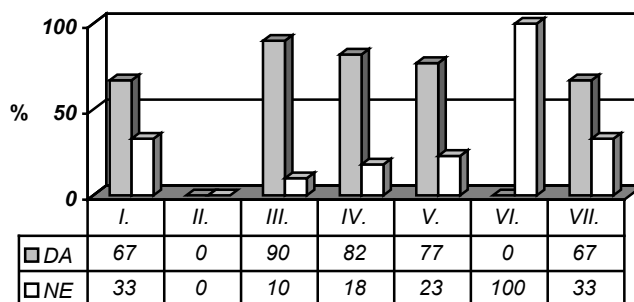
Anketa je pokazala, da 88% anketirancev meni, da so v družini na njih ponosni, ker so služili vojaški rok.

Graf 7.22: V družini so ponosni, ker služim vojaški rok (v %):

Do podobne ugotovitve smo prišli ob analizi vprašanja ali so na anketirance ponosni prijatelji in prijateljice anketirancev, ker le ti služijo vojaški rok.

Graf 7.23: Prijatelji in prijateljice so ponosni name, ker služim vojaški rok (v %):

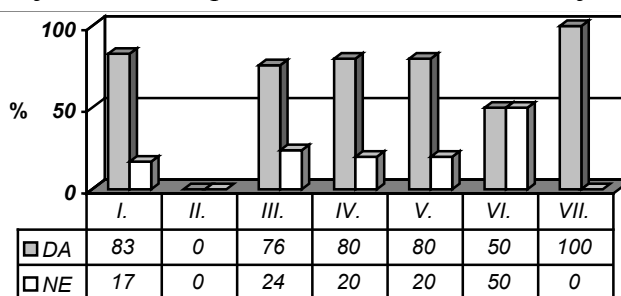

XVII.

Glede na zaupanje, ki ga v javnem mnenju kljub zmanjšanju motivacije za služenje vojaškega roka mlade generacije uživa Slovenska vojska, in običaje ob odhodu mladeničev na nabor, ki jih po nekod v Sloveniji še negujejo, menim, da so v okolju kjer bivajo, na vojake nabornike, ki služijo vojaški rok, ponosni. Iz razgovorov z vojaki naborniki sklepam, da so jih zaradi njihove odločitve za služenje vojaškega roka drugi bolj spoštovali. Ta motivacijski dejavnik lahko povežemo z ergom samopotrjevanja in s sentimentom jaza.

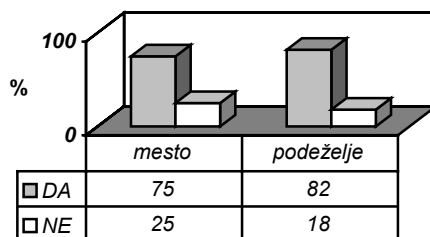
Anketa je pokazala, da je bilo 80% anketirancev mnenja, da so v okolju, kjer bivajo, nanje ponosni, ker služijo vojaški rok.

Graf 7.24: V okolju, kjer bivam, so ponosni name, ker služim vojaški rok (v %):

Sklepamo lahko, da so anketiranci, ki bivajo na podeželju, v večjem odstotku kot anketiranci, ki bivajo v mestu, menili, da so bili v okolju, kjer bivajo, ponosni na njih, ker služijo vojaški rok.

Graf 7.25: V okolju, kjer bivam, so ponosni name, ker služim vojaški rok (v %):

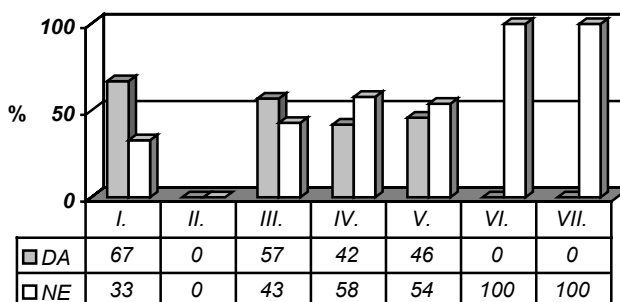

XVIII.

Da bi ugotovil, kolikšna je bila motiviranost vojakov nabornikov, ki so bili na služenju vojaškega roka, sem zastavil vprašanje ali bi služili vojaški rok, tudi če bi to bilo na prostovoljni osnovi.

Anketa je pokazala da bi 46% anketirancev služilo vojaški rok, tudi če bi to bilo na prostovoljni osnovi. Iz tega lahko vidimo, koliko anketirancev služi vojaški rok iz osebnega interesa in koliko zaradi tradicije. Menim, da bi nam ta podatek posredno lahko nudil neko osnovo za oceno interesa pri mladi populaciji, na katerega lahko računamo za prostovoljno služenje vojaškega roka. Seveda pa moramo pri takšnih ocenah upoštevati še del ženske populacije, ter vpliv materialnih dejavnikov in ugodnosti, ki jih država ponuja prostovoljcem v novi zakonodaji.

Graf 7.24: Ali bi služil vojaški rok na prostovoljni osnovi (v %):

Z višanjem izobrazbe se ta pripravljenost manjša, anketiranci s VI. in VII. stopnjo izobrazbe v 100% ne bi služili vojaškega roka, tudi če bi to bilo na prostovoljni osnovi. Na osnovi razgovorov z vojaki naborniki sklepam, da lahko to ugotovitev povezujemo z motivom po pridobivanju sredstev za eksistenco ter po morebitni kasnejši možnosti

zaposlitve v Slovenski vojski. Zakonodaja namreč določa, da vojaki, ki služijo prostovoljno, dobivajo določena nadomestila in uživajo določene ugodnosti in bonitete, ki jih vojaki naborniki do sedaj niso imeli. Zakonodaja določa tudi, da imajo kandidati, ki so služili vojaški rok kot prostovoljci, prednost pred ostalimi kandidati za zaposlitev v SV kot poklicni vojaki.

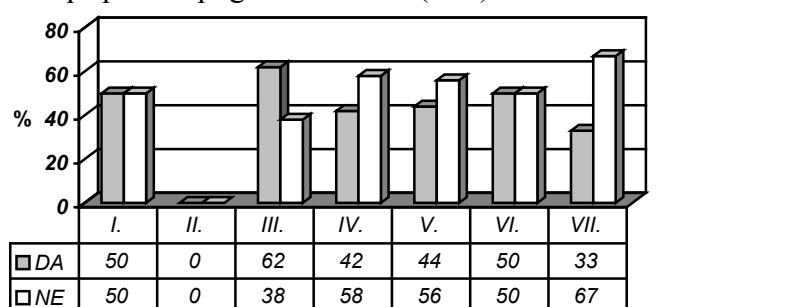
Anketiranci, ki bivajo v mestu, bi v večjem odstotku kot anketiranci, ki bivajo na podeželju, služili vojaški rok, tudi če bi to bilo na prostovoljni osnovi. Na osnovi razgovora z anketiranci sklepam, da lahko to ugotovitev povežemo z dejstvom o manjši zaposlitveni zmožnosti anketirancev, ki bivajo v mestih in predvsem s slabšo možnostjo zaposlitve v nekaterih regijah v Sloveniji.

XIX.

Da bi ugotovil, kolikšna je bila motiviranost vojakov nabornikov za nadaljnje vojaško urjenje, sem zastavil vprašanje, ali bi postali pripadnik pogodbene rezerve po končanem služenju vojaškega roka.

Anketa je pokazala, da je bilo 46% anketirancev motiviranih, da bi postali pripadnik pogodbene rezerve po končanem služenju vojaškega roka. Tudi pri prezentaciji te ugotovitve moram opozoriti na strukturo skupine anketirancev.

Graf 7.25: Ali bi postal pripadnik pogodbe rezerve (v %):

Na osnovi razgovorov anketiranci in z nekaterimi vojaki, ki so že odslužili vojaški rok, lahko sklepam, da je eden od pglavitnih motivacijskih faktorjev za pogodbeno služenje v rezervni sestavi SV prav ekonomski dejavnik.

Zaenkrat imamo v Slovenski vojski popolnjeno samo eno enoto in to na Gorenjskem s pripadniki pogodbene rezerve. Tudi iz intervjujev z nekaterimi pogodbenimi pripadniki

rezervne sestave, ki so jih opravili TV mediji, je bilo razbrati, da je glavni motiv, pridobitev določenih denarnih prejemkov in določenih drugih bonitet, ki jih zakonodaja na tem področju omogoča.

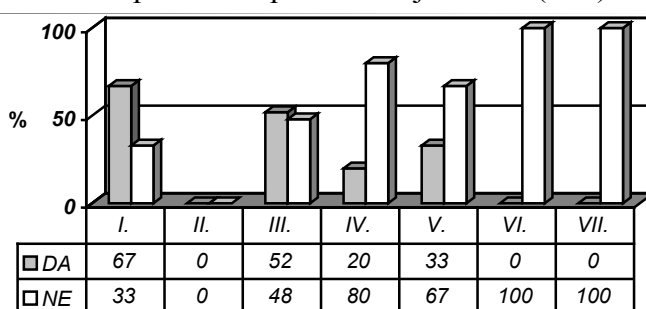
XX.

Da bi ugotovil, kolikšna je bila motiviranost vojakov nabornikov, ki so bili na služenju vojaškega roka, sem zastavil vprašanje ali bi se zaposlili v SV kot poklicni vojak.

Anketa je pokazala, da bi se 31% anketirancev po končanem služenju vojaškega roka želelo zaposliti v SV kot poklicni vojak.

V razgovorih z vojniki naborniki ob prihodu na služenje vojaškega roka in kasneje z anketiranci, sem ugotovil, da je precej vojakov nabornikov imelo kot glavni motivacijski dejavnik za služenje vojaškega roka v obdobju, ko se je napovedovala ukinitvev služenja vojaškega roka v miru, prav možnost zaposlitve v SV kot poklicni vojak. Večina anketirancev, ki so izjavili, da bi se zaposlili kot poklicni vojak v SV, je svojo odločitev utemeljevala s tem, da bi imeli raje službo v vojski, kakor da bi bili brezposelni. Manjši delež anketirancev je še bil mnenja, da bi v vojski več zaslužili kakor v civilnem poklicu.

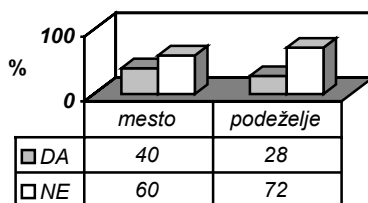
Graf 7.26: Ali bi se zaposlili kot poklicni vojak v SV (v %):

Iz raziskave lahko sklepamo, da stopnja izobrazbe anketirancev bistveno vpliva na njihovo odločitev ali bi se zaposlili v SV kot poklicni vojak. Največ interesa je pri anketirancih z najnižjo stopnjo izobrazbe, nato pa interes z višanjem stopnje izobrazbe pada.

Graf 7.27: Ali bi se zaposlili kot poklicni vojak v SV (v %):

Anketiranci, ki bivajo v mestu, bi se v večjem odstotku kot anketiranci, ki bivajo na podeželju, zaposlili v SV kot poklicni vojaki, na kar po vsej verjetnosti vplivajo slabše možnosti za samozaposlitev v mestnem okolju kakor na podeželju.

V raziskavi o odnosu mladih do služenja vojaškega roka v SV iz leta 1998 je analiza pokazala, da je bilo ob koncu služenja vojaškega roka, za izobraževanje za vojaški poklic dokaj zainteresiranih 14,6% anketirancev in zelo zainteresiranih 11,5% anketirancev. Za poklicnega vojaka Slovenske vojske bi se odločilo 26,8% anketirancev (Vrečar, 2000: 59).

8. ZAKLJUČEK

8.1. Verifikacija hipotez

Hipotezo, da se motiviranost nabornikov za služenje vojaškega roka kot splošne vojaške obveznosti v zadnjem desetletju vedno bolj zmanjšuje, lahko v celoti potrdimo.

Odklanjanje vojaščine narašča v vseh deželah, zlasti pri bolj izobraženi populaciji, socialno privilegiranih skupinah, ter prebivalcih večjih mest. Eden od vzrokov za takšno stanje je sprememba vrednot pri ljudeh. Materialistična usmerjenost (želja po dobrinah, ugodju, varnosti, redu in disciplini ipd.) se umika postmaterialistični (želji po osebni svobodi, samoaktualizaciji, zdravem življenju in čistem okolju, zadovoljivosti estetskih potreb ipd.).

Na osnovi tega lahko sklepamo, da je tako kot v vseh sodobnih družbah, tudi v Sloveniji služenje vojaškega roka pri mladih vse manj popularno. Spremembi vrednot v družbi sledijo tudi oborožene sile, ki v veliki večini prehajajo od množičnih obvezniških v manjše poklicne in profesionalne oborožene sile. Vsled vseh omenjenih sodobnih trendov je bilo v Sloveniji ukinjeno obvezno služenje vojaškega roka, uvaja se prostovoljno služenje vojaškega roka in pogodbeno služenje v rezervni sestavi ter popolnjevanje vojske z poklicnimi vojaki po pogodbi, ki pa je za razliko od naborniškega sistema motivirano s plačilom in določenimi bonitetami.

Hipotezo, da je med motivacijskimi dejavniki še zmeraj pomemben vpliv vojaške tradicije, lahko potrdimo.

Slovenska vojaška tradicija se je pričela oblikovati s služenjem v vojskah držav, ki so vladale Slovencem pred in v toku I. svetovne vojne, generala Rudolfa Maistra in bojev za severno mejo, partizanske vojske v II. svetovni vojni, vojske v skupni državi Jugoslaviji, Teritorialne obrambe v osamosvojitveni vojni 1991 ter sedaj Slovenske vojske v državi Republiki Sloveniji.

Iz raziskave je razvidno sledeče:

- da so bili v družinah anketirancev na le-te ponosni, ker so služili vojaški rok, je dejalo 88% anketirancev,
- da so bili prijatelji in prijateljice anketirancev na le-te ponosni, ker so služili vojaški rok, je dejalo 79% anketirancev,
- da so bili v okolju, kjer bivajo anketiranci, na le-te ponosni, ker so služili vojaški rok, je dejalo 80% anketirancev.

Zato trditve nekaterih, da Slovenci nismo vojaški narod in da nimamo vojaške tradicije, ne držijo. V vsaki slovenski družini je še zmeraj živ del vojaških tradicij, ki se prenaša iz generacije v generacijo. Služenje vojaškega roka je bilo deset let nazaj nekaj povsem normalnega in se je smatralo kot nekakšna »šola za življenje« oziroma neke vrste prelomnica v življenju vsakega mladega fanta. S spremembo vrednot v družbi se je seveda tudi ta miselnost predvsem pri mladi generaciji nekoliko spremenila. Vendar pa nam rezultati ankete, ki je bila izvedena v zadnji generaciji vojakov na služenju

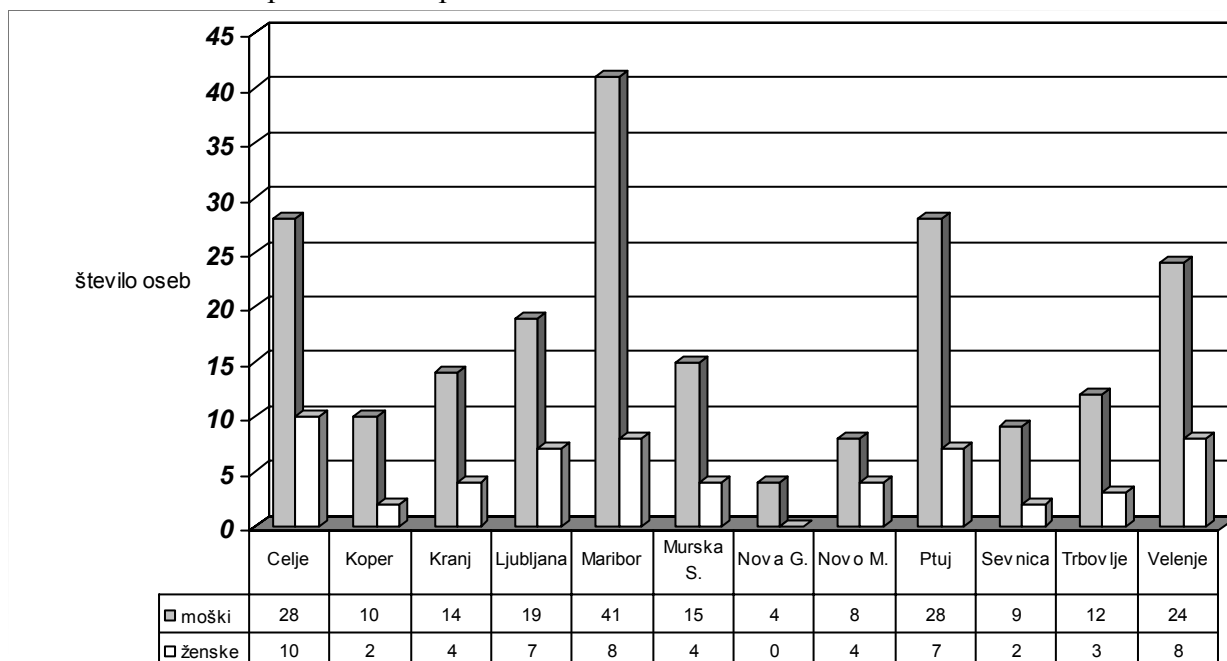
vojaškega roka, kažejo na velik motivacijski dejavnik, ki ga lahko pripišemo vojaški tradiciji.

Hipotezo, ki govori, da ima med motivacijskimi dejavniki za služenje vojaškega roka in poklic vojaka vedno večji vpliv ekonomski dejavnik, saj se je ob zniževanju interesa za obvezno služenje vojaškega roka kazal precejšnji interes dela mladih za poklicno opravljanje vojaškega poklica, lahko potrdimo.

Kot lahko opazimo, ima na ekonomski dejavnik velik vpliv trenutna gospodarska situacija v Sloveniji, katere posledica je manjša možnost zaposlitve v nekaterih območjih.

V letu 2002 naj bi po podatkih, objavljenih v poročilu Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, v Slovenski vojski zaposlili več kot 600 oseb. Med njimi je bilo skupaj 212 oziroma tretjina vseh novozaposlenih oseb brezposelnih (od vseh tudi 59 žensk). Število vključenih brezposelnih oseb prikazuje graf 8.28.

Graf 8.28: Število zaposlenih brezposelnih oseb v SV v letu 2002:

(Vir: http://www.ess.gov.si:80/html/Predstavitev/Letna_poročila/lp02)

Iz njega je razvidno, da je bilo največ zaposlitev iz regij z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti za skupino mladih do 30 let starosti z zahtevano poklicno oz. strokovno izobrazbo (Celje, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Ptuj in Velenje).

8.2. Sklep

S pomočjo rezultatov, ki jih je dala izvedena raziskava, sem prišel do kar nekaj zanimivih zaključkov. Od treh zastavljenih hipotez sem vse tri potrdil.

Moj prvi cilj v raziskavi je bil ugotoviti, v kolikšni meri so vojaki naborniki seznanjeni z zakonskimi predpisi, ki regulirajo področje vojaške obveznosti in iz katerih virov so pridobili največ informacij o služenju vojaškega roka.

Ugotovil sem, da so bili vojaki naborniki sicer okvirno seznanjeni z zakonskimi predpisi, ki regulirajo področje vojaške obveznosti, niso pa bili dovolj dobro seznanjeni z vsemi pravicami in dolžnostmi, ki iz tega izhajajo in s postopki, kako določene zadeve glede vojaške dolžnosti urejati v skladu z zakoni. Ugotovil sem, da je bilo prav na področju informiranja in propagiranja, za katerega je bila zadolžena služba za stike z javnostjo na MORS in v SV, narejeno premalo. Raziskava je pokazala tudi, da so bili anketiranci, ki živijo na podeželju, slabše informirani o služenju vojaškega roka iz virov informiranja (časopis, TV, radio, internet...) kakor anketiranci, ki bivajo v mestu. Eden od vzrokov za to bi lahko bila slabša zastopanost sodobnih informacijskih medijev na podeželju in v morebitnem manjšemu zanimanju za pridobitev teh informacij med mladimi, ki živijo na podeželju.

Moj drugi cilj v raziskavi je bil ugotoviti, kaj je motiviralo vojake nabornike, da so se odločili, da bodo odslužili vojaški rok.

Ugotovil sem, da so vojake nabornike motivirali zlasti naslednji motivi za služenje vojaškega roka:

- samopotrjevanje,
- dobri medčloveški odnosi,
- raziskovalnost,
- pridobivanje,
- sentiment jaza in
- sentiment nadjaza.

V raziskavi sem v drugi hipotezi izpostavil vpliv vojaške tradicije med motivacijskimi dejavniki. Raziskava je prisotnost in vpliv vojaške tradicije nesporno potrdila. V tretji hipotezi sem izpostavil vedno večji vpliv ekonomskega dejavnika na motivacijo za služenje vojaškega roka in za poklicno opravljanje vojaške službe. Iz raziskave je razvidno, da se je veliko mladih pripravljeno odločiti za prostovoljno služenje vojaškega roka oziroma za poklic vojaka ravno zaradi ekonomskega dejavnika, zagotovitve eksistence ipd.

Tretji cilj v moji raziskavi je bil ugotoviti pripravljenost vojakov nabornikov za služenje vojaškega roka na prostovoljni osnovi, služenje v pogodbeni rezervi in ali bi se zaposlili v SV kot poklicni vojaki.

Iz raziskave je razvidno, da je motivacija za služenja vojaškega roka pri delu mlade populacije v Sloveniji še vedno prisotna. Motivi za to so različni, vendar lahko sklepamo, da je glede na trenutno gospodarsko situacijo v nekaterih območjih v Republiki Sloveniji poglavitna motivacija možnost zaposlitve oziroma pridobitve določenih materialnih virov in bonitet, ki jih zakonodaja na tem področju omogoča.

Potrebno pa se je zavedati tudi omejitev te raziskave. Ugotovil sem, da bi bilo potrebno merjenje trditev izvesti na več vzorcih. Zaradi ukinitve služenja vojaškega roka v miru ni bilo več možno izvesti še kakšne ankete na drugi skupini anketirancev. Prav tako je bila sama raziskava delno omejena, ker se nisem smel dotakniti motivacijskih dejavnikov, ki bi kazali stanje bojne pripravljenosti v Slovenski vojski.

Zanimanje za prostovoljno služenje vojaškega roka, pogodbeno služenje v rezervni sestavi in za zaposlitev v SV se lahko poveča samo z vzpostavitvijo sodobne, strokovne in učinkovite vojske, v kateri bo delovala učinkovita služba za informiranje in promocijo ter motivacijo svojih pripadnikov. Z uveljavljanjem vojaškega poklica, ki bo v družbi cenjen in spoštovan, bo tudi motivacija mladih za vojsko večja.

9. LITERATURA

ZNANSTVENI VIRI:

1. Balek, Boris (1996): Vsebina dela pomočnika poveljnika za motiviranje in informiranje, seminarska naloga, Center vojaških šol – Šola za častnike, Ljubljana.
2. Brady, A. Robert (1937): The spirit and structure of german fascism, Victor Gollancz Ltd., London.
3. Dziewulski, Henryk (1996): Morale as a Bone of Contention, 5. Binannual Conference »The Military and the Challenge of Globalisation« Military Institute of Sociological Research, Warsaw.
4. Grizold, Anton (1999): Obrambni sistem Republike Slovenije, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana.
5. Holmes, L. Robert (1989): On War and Morality, Princeton University Press, New Jersey.
6. Južnič, Stane (1981): Novejša zgodovina (izbrana poglavja), Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Ljubljana.
7. Kotnik, Igor (1994): Primerjalna analiza naborniškega in poklicnega popolnjevanja oboroženih sil z vojniki v Evropi in severni Ameriki, magistrska naloga, Ljubljana.
8. Kramar, Martin (1997): Vojaška didaktika, MORS, Ljubljana.
9. Lamovec, Tanja (1986): Psihologija motivacije, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo, Ljubljana.
10. Marentič Požarnik, Barica (1988, 1980): Dejavniki in metode uspešnega učenja, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko, Ljubljana.
11. Maslow, H Abraham (1982, 1976): Motivacija i ličnost, Nolit, Beograd.
12. Musek, Janek (1993): Znanstvena podoba osebnosti, Educy d.o.o., Ljubljana.
13. Nastran Ule, Mirjana (1996): Mladina v devetdesetih, analiza stanja v Sloveniji, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
14. Prica, Milan (1984): Političko vaspitanje i obrazovanje vojnika, Vojnoizdavački zavod, Beograd.
15. Reich, Wilhelm (1981, 1933): Masovna psihologija fašizma, Mladost, Beograd.
16. Valter, Vrečar (2000): Odnos mladih do služenja vojaškega roka v Slovenski vojski, Vojstvo št. 7, MORS.
17. Zupančič, Marjan (1999): Način motiviranja v vojski, diplomsko delo, Ljubljana.

DOKUMENTI:

18. Doktrina vojaške obrambe Republike Slovenije (Slovenska vojska, 1995, št. 104).
19. Pravilnik o priznanjih MORS (Ur.l.RS št.41/95).
20. Pravilo službe v Slovenski vojski (Uradni list RS, št. 82-3918/2003).
21. Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 71/93).
22. Smernice zunanje politične strategije Republike Slovenije (poročevalec DZ RS št. 32/1995).
23. Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št.24/03)
24. Zakon o obrambi (Uradni list RS, št.82/1994).
25. Zakon o vojaški dolžnosti (Uradni list RS, št.18-742/91, RS/I 17-599/91, RS 13-587/93, RS 37-1749/95, RS 74-3430/95, RS 86/2002).
26. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti – A (Uradni list RS, št. 74/95).
27. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti – B (Uradni list RS, št. 86/2002).

ČASOPISNI ČLANKI:

28. Jelušič, Ljubica (2001): »Služenje vojaškega roka bi moralo biti privlačnejše«, Slovenska vojska letnik IX/7, str. 4-5.
29. Pečjak, Vid (2000): »Sem puško zagledal sem jokati začel...«, Revija obramba, Maj 2000, str. 6-9.

LEKSIKONSKO-ENCIKLOPEDIČNI VIRI

30. Sruk, Vlado (1995): Leksikon politike, založba Obzorja, Maribor.
31. Vojna Enciklopedija (1974): II. Izdanje, Izdanje redakcije vojne enciklopedije, Beograd.

SPLETNE STRANI:

32. Spletna stran Ministrstva za obrambo RS, <http://www.mors.si> (10.07.2003)
33. Spletna stran Ministrstva za obrambo RS, http://www.mors.si/mors/ministrstvo/pravni_akti/2zobr.htm (01.09.2003)
34. Spletna stran Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, http://www.ess.gov.si:80/html/Predstavitev/Letna_poročila/lp02 (september 2003)

10. PRILOGE

10.1. Priloga A: Odobritev anketiranja vojakov na služenju vojaškega roka

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE
Kardeljeva ploščad 25, 1000 Ljubljana

Šifra: 115-04-3|2003-22

Datum: 10-04-2003

Izr.prof.dr.Ljubica Jelušič

Fakulteta za družbene vede
Katedra za obramboslovje
Kardeljeva ploščad 5, Ljubljana

ZADEVA: Prošnja za izvedbo anketiranja
ZVEZA: dokument FDV z dne 26.03.2003

Spoštovana,

obveščamo Vas, da nimamo zadržev v zvezi z anketiranjem vojakov na služenju vojaškega roka. Skladno s pristojnostmi, ki nam jih nalaga Odlok o varnostnih ukrepih na obrambnem področju (Ur.l. RS št.49/92), odobravamo izvedbo ankete skladno s priloženim anketnim listom.

Glede na to, da v Vaši prošnji niste predlagali okvirnega načrta anketiranja, s čemer bi lahko poveljnikom v SV takoj določili naloge v zvezi z anketiranjem, Vas obveščam, da sem poveljniku 172.UBP izdal nalogo, da izvedbo načrta anketiranja (število anketirancev, enota, čas), ki ga bo izdelal poročnik Darko Skok, uskladi neposredno z nadrejenimi poveljstvi.

Obenem Vas obveščam, da z odobritvijo anketiranja zagotavljamo možnost anketiranja, kar ne pomeni, da je za pripadnike SV anketiranje obvezno. Sodelovanje v anketi je prostovoljno in ga ni mogoče ukazati.

Priloge:

- anketni list

Poslano:

- tekoča zbirka dokumentarnega gradiva

- naslovniki

Obveščeni tudi:

- PS

Način odprave:

- s kurirjem

10.2. Priloga B:

Anketni vprašalnik

I. OSNOVNI PODATKI O ANKETIRANCU:

1. Starost vojaškega obveznika:

18 let 19 let 20 let 21 let 22 let 23 let 24 let 25 let 26 let 27 let

2. Končana stopnja izobrazbe:

I. stopnja II. stopnja III. stopnja IV. stopnja V. stopnja VI. stopnja VII. stopnja

3. Glede na kraj bivanja prebivam:

a) v mestu b) na podeželju

II. ANKETNA VPRAŠANJA:

Zap. št.	Anketno vprašanje	Strinjam se z trditvijo	
1.	Ob naboru sem bil dovolj dobro seznanjen z zakonskimi predpisi, ki urejajo služenje vojaškega roka.	DA	NE
2.	Pred začetkom služenja vojaškega roka sem vedel za sklep vlade RS, da bo z letom 2004 konec splošne vojaške obveznosti.	DA	NE
3.	Vojaški rok služim zgolj zato, ker to narekuje zakonodaja.	DA	NE
4.	Informacije o poteku služenja vojaškega roka sem pridobil iz virov informiranja (časopis, TV, radio, internet,...)	DA	NE
5.	Menim, da sem največ informacij, kako poteka služenje vojaškega roka dobil od sorodnikov, ki so že odslužili vojaški rok.	DA	NE
6.	Menim, da sem največ informacij, kako poteka služenje vojaškega roka dobil od prijateljev, ki so že odslužili vojaški rok.	DA	NE
7.	Ali ste razmišljali o preložitvi vpoklica in se tako izogniti služenju vojaškega roka?	DA	NE
8.	Ali ste razmišljali o civilnem služenju?	DA	NE
9.	Ali mislite, da bi se morali vsi sposobni fantje usposablјati za obrambo domovine?	DA	NE
10.	Ali menite, da bi lahko vojaški rok služila tudi dekleta?	DA	NE
11.	Ali menite, da ste z tem, da služite vojaški rok doprinesli k zagotavljanju varnosti domovine?	DA	NE
12.	Ali menite, da se boste na služenju vojaškega roka naučili česa, kar boste potrebovali v svojem civilnem življenju?	DA	NE
13.	Motivirajo me predvsem dobri medčloveški odnosi med vojaki in nadrejenimi podčastniki in častniki.	DA	NE
14.	Motivirajo me predvsem dobri medčloveški odnosi med sovojaki.	DA	NE
15.	Menim, da me nadrejeni poveljniki dovolj dobro motivirajo za usposabljanje.	DA	NE
16.	Ponosen sem, da lahko služim vojaški rok.	DA	NE
17.	V družini so ponosni name, ker služim vojaški rok.	DA	NE
18.	Prijatelji in prijateljice so ponosni name, ker služim vojaški rok.	DA	NE
19.	V okolju kjer bivam so ponosni name, ker služim vojaški rok.	DA	NE
20.	Ali bi služili vojaški rok tudi če bi to bilo na prostovoljni osnovi?	DA	NE
21.	Ali bi postali pripadnik pogodbene rezerve po končanem služenju vojaškega roka?	DA	NE
22.	Ali bi se zaposlili v SV kot poklicni vojak?	DA	NE